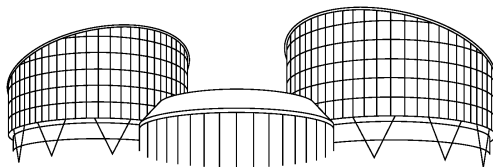

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ
© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ТРЕТЯ СЕКЦІЯ

СПРАВА ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ
(Заява № 41261/17)

© Переклад з англійської мови та опрацювання цього рішення здійснено:
адвокатом, членом ВККСУ, Президентом Співки адвокатів України, першим проректором
Вищої школи адвокатури, доцентом кафедри кримінального процесу НЮУ ім. Я. Мудрого,
кандидатом юридичних наук, доцентом,
заслуженим юристом України

Олександром Дроздовим

начальником відділу дослідження проблем прокурорської діяльності у сфері міжнародного
прав та впровадження практики ЄСПЛ науково-дослідного інституту Національної академії
прокуратури України, кандидатом юридичних наук

Веронікою Плотніковою

адвокатом, кандидатом юридичних наук, головним науковим співробітником відділу
дослідження проблем прокурорської діяльності у сфері міжнародного прав та впровадження
практики ЄСПЛ науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України,
директором Адвокатського бюро «Дроздова та партнери»

Оленою Дроздовою

Офіційне цитування:

CASE OF VOLODINA v. RUSSIA

(Application no. 41261/17)

Офіційний текст англійською мовою:

<http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-194321>

\

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

9 липня 2019 року

*Рішення набуває статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Текст
рішення може підлягати редакційним виправленням..*

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ
© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

У справі Володіної проти Росії,

Європейський суд з прав людини (Третя Секція), засідаючи Палатою, до складу якої увійшли:

Вінсент А. Де Гаetano (Мальта), *Голова,*

Георгіос А. Сергідес (Кіпр),

Паулу Пінту де Албукерке (Португалія),

Дмітрій Дідов (Росія),

Альона Полачкова (Словакія),

Марія Елосегі (Іспанія),

Ерік Веннерстрьом (Швеція), *судді,*

І Фатош Араджи, *Заступник Секретаря,*

після обговорення за зачиненими дверима 11 червня 2019 року, постановляє таке рішення, що було ухвалено у той же день.

ПРОЦЕДУРА

1. Справа розпочата через заяву (№ 41261/17) проти Російської Федерації, поданої до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод ("Конвенція"), громадянкою Росії, пані Валерією Ігорівною Володіною ("Заявниця") 1 червня 2017 року. У 2018 році заявниця змінила своє ім'я (див. Пункт 39 нижче).

2. Заявницю представляла пані Ванеса Коган, директор НГО «Правова ініціатива» (Stichting Justice Initiative), правозахисної організації, що базується в Утрехті, Нідерланди. Уряд Росії (далі - уряд) був представлений г-ном М. Гальперінім, представником Російської Федерації у Європейському суді з прав людини.

3. Заявниця стверджувала, що російська влада не виконала своїх обов'язків запобігати, розслідувати та підтримувати обвинувачення у суді щодо випадків насильства в сім'ї, яких вона зазнала на руках свого колишнього партнера, і що вони також не змогли сформувати належну правову базу для протидії гендерній дискримінації жінок.

4. 8 січня 2018 року заяву було комуніковано уряду. Також було вирішено надати пріоритет розгляду заяви відповідно до правила 41 Регламенту Суду.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

5. Заявниця та уряд подали письмові зауваження. Крім того, коментарі були отримані від Фонду "Рівні права", неурядової організації, що базується в Лондоні (Великобританія), яка отримала дозвіл Голови Секції для участі в письмовій процедурі (пункт 2 статті 36 Конвенція та правило 44 § 3). Уряд відповів на ці коментарі (правило 44 § 5).

ФАКТИ

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявниця народилася у 1985 році та проживає в Ульяновську.

A. Відносини Заявниці з паном С.

7. Факти справи, подані сторонами, можуть бути узагальнені наступним чином.

1. ПЕРША ЗУСТРІЧ І СПІЛЬНЕ ЖИТТЯ

8. Заявниця розпочала стосунки з паном С. у листопаді 2014 року, коли вони почали жити разом в Ульяновську.

9. У травні 2015 року вони розійшлися вперше. Заявниця виїхала. Пан С. став жорстоким і погрожував вбити заявницю та її сина, якщо вона відмовиться повернутися жити до нього.

2. Січень 2016: ВИКРАДЕННЯ ТА НАПАДИ

10. 1 січня 2016 року заявниця подала заяву до Ульяновського відділку поліції, поскаржившись, що С. пошкодив лобове скло автомобіля та забрав у неї документи, що посвідчували її особу. Наступного дня заявниця відкликала свою заяву, заявляючи, що знайшла свої документи.

11. 5 січня 2016 року поліція відмовилася порушувати кримінальне провадження, заявивши, що оскільки документи були знайдені та С. змінив розбите лобове скло, то злочину не було вчинено. 6 червня 2016 року заступник прокурора, що здійснював нагляд, призначив додаткове розслідування, яке закінчилося винесенням рішення про відмову в притягненні до кримінальної відповідальності С. на підставі того, що його дії не становили жодного правопорушення.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

12. Заявниця вирішила поїхати від С. та переїхала до Москви. Вона не залишила своєї нової адреси, але опублікувала своє резюме на веб-сайтах з пошуку роботи. Якийсь Д. зателефонував їй і, представившись менеджером з набору персоналу, запросив її на співбесіду, що мала проходити за межами Москви.

13. 21 січня 2016 року Д. забрав її в свою машину і вони поїхали. Дорогою С. з'явився з-за машини, і Д. передав йому ключі від неї. С. забрав мобільний телефон і особисті речі заявниці та сказав їй, що вони повертаються до Ульяновська.

14. Після повернення до Ульяновська 25 січня 2016 року С. ударив заявницю в обличчя та живіт. Її доставили до Ульяновської центральної лікарні, де лікарі зафіксували синці на м'яких тканинах голови. Вони також встановили, що вона вагітна дев'ять тижнів, але має ризик викидня. Вона погодилася на медикаментозний аборт. Заявниця викликала поліцію, щоб повідомити про побиття.

15. 29 січня 2016 року поліція відмовилася порушувати провадження, оскільки не отримала жодної письмової скарги проти С. від заявниці. 2 лютого 2016 року заступник прокурора призначив додаткове розслідування.

16. 31 березня 2016 року поліція отримала від заявниці письмову заяву, в якій вона відкликала скарги та відмовилась проходити медичне обстеження. 1 квітня 2016 року поліція відмовилася порушувати провадження за відсутності скарги потерпілої сторони. Прокурор скасував це рішення, але 29 червня 2016 року поліція винесла остаточне рішення щодо відмови у розслідуванні, зазначивши, що жодного злочину не було вчинено.

3. Травень 2016: НАПАД

17. 18 травня 2016 року С. вдарив заявницю в обличчя, кинув її на землю і почав душити її. Вона подала скаргу поліції, яка зафіксувала її травми, серед яких були синці на лівій стороні обличчя та ссадна на плечах, ліктях, гомілках і стегнах.

18. Ульяновська поліція встановила, що події сталися в Самарській області, та надіслала скаргу колегам у цьому регіоні. 9 серпня 2016 року поліція Самари отримала протокол та попросила заявницю пройти медичне обстеження, що вона відмовилася робити.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

19. 12 серпня 2016 року поліція Самари відмовилася порушувати провадження. Заслухавши заявницю та С., поліцією визнано, що жодного злочину не було вчинено: словесні погрози були недостатньо конкретними, щоб являти собою злочин, передбачений статтею 119 Кримінального кодексу (Погроза смертю чи тілесними ушкодженнями), а за статтею 116 (Побої) один удар не передбачав притягнення до відповідальності – лише нанесення двох або більше ударів. Прокурор скасував це рішення, але 28 вересня 2016 року поліція знову винесла рішення про відмову в притягнення до кримінальної відповідальності, яке було сформульовано аналогічним чином.

4. Липень 2016: НАПАД ТА ЗАМАХ НА ЖИТТЯ ЗАЯВНИЦІ

20. У травні 2016 року заявниця повернулася до Москви, де сподівалася схватися від С.

21. 30 липня 2016 року, коли вона збиралася їхати з дому в своєму автомобілі, С. відкрив двері автомобіля і напав на неї. Сусіди, які стали свідками бійки, викликали поліцію. Того ж дня заявниця подала скаргу проти С., заявивши, що він є злочинцем і погрожував їй смертю.

22. 1 серпня 2016 року заявниця отримала текстове повідомлення від С., який повідомив їй, що він пошкодив гідравлічну гальмівну систему її автомобіля. Вона викликала поліцію. Офіцер приїхав і проаналізував розміри пошкоджень, відмітивши надріз на пластиковому трубопроводі, що містить пучок проводів та прозору рідину поруч із заднім правим колесом.

23. 8 серпня 2016 року Можайський райвідділок поліції у Москві відмовився порушувати провадження. Вони встановили, що заявниця та С. «знали одне одного, жили раніше разом і підтримували спільне домогосподарство», що заявниця не представила незалежну оцінку шкоди, заподіяної її машині, що жоден удар не склав злочину, передбаченого статтею 116 Кримінального кодексу, а також те, що словесні погрози не були "ані реальними, ані конкретними" для притягнення до відповідальності за статтею 119 КК РФ.

24. 16 вересня 2016 року заявниця подала заяву до Кунцевського районного суду м. Москви, вимагаючи перегляду рішення від 08 серпня 2016 року. Вона, зокрема, заявила, що поліція не розглядала

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

історію обміну повідомленнями, що свідчило про те, що С. мав намір вбити її, пошкодивши гальмо автомобіля.

25. 20 вересня 2016 року прокурор скасував рішення від 08 серпня 2016 року, яке він назвав передчасним та неповним. Він скерував поліцію на розгляд текстових повідомлень від С.

26. Рішенням від 14 жовтня 2016 року, яке було залишено в силі після апеляційного оскарження 01 грудня 2016 року, Кунцевський районний суд відхилив скаргу заявниці, встановивши, що справа розглядається в подальшому на підставі рішення прокурора про призначення додаткового розслідування.

27. 28 жовтня та 24 грудня 2016 року поліція винесла подальші рішення про відмову у притягненні до кримінальної відповідальності С. на підставі того, що його дії не є кримінальним злочином.

5. вересень 2016 року: ПРИСТРІЙ СТЕЖЕННЯ

28. У вересні 2016 року заявниця знайшла в підкладці сумки електронний пристрій, який, на її думку, був GPS-трекером, який С. поклав туди.

29. 5 жовтня 2016 року вона повідомила про свої підозри слідчому комітету. 9 березня 2017 року заяву було передано до Бюро спеціальних технічних заходів ГУ МВС РФ. За словами Уряду, Бюро долучило висновок до справи, не ініціюючи жодного дослідження. Розпочато внутрішнє розслідування.

6. Березень 2018 року: ПУБЛІКАЦІЯ ФОТОГРАФІЙ

30. На початку 2018 року С. поділився приватними фотографіями заявниці в соціальній мережі без її згоди. 6 березня 2018 року поліція порушила кримінальну справу за статтею 137 Кримінального кодексу (Порушення недоторканості приватного життя). На дату останніх заяв заявниці в липні 2018 року слідство не дало жодних результатів.

7. Березень 2018 року: ПОГРОЗИ ТА НАПАДИ

31. 12 березня 2018 року заявниця поскаржилася в поліцію на загрозливі дзвінки, які вона отримувала від С. попередньої ночі, та на його непрохану присутність перед її будинком раніше цього дня. 21 березня 2018 року поліція відмовилася розпочинати кримінальне

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

розслідування, встановивши, що немає небезпеки, що С. реалізує погрозу щодо її вбивства, оскільки «[Заявниця] залишилася в її квартирі, а [С.] залишився в своїй машині і не піднімався у квартиру».

32. О 21:30 21 березня 2018 року заявниця викликала таксі, щоб відвідати подругу. Незабаром після того, як вона сіла в таксі, вона побачила автомобіль С., який слідкував за таксі. Йому вдалося «підрізати» таксі, витягнути заявницю з машини і почати тягнути її до своєї машини. Водій таксі не втручався. Побоюючись за своє життя, заявниця розбризкувала сльозогінний газ в обличчя С. С. кілька разів штовхнув її, схопив її гаманець і поїхав. Заявниця пішла до відділення поліції та подала скаргу на напад та крадіжку її особистих речей, яка включала два мобільні телефони та документи, що посвідчують особу. Водій таксі подав заяву в поліцію.

33. Незабаром після цього С. прийшов у відділення поліції зі своїм адвокатом і повернув сумку заявниці, але не телефони та документи. Він заявив, що заплатив за телефони і дозволив заявниці користуватися ними на свій розсуд. Він попросив заявницю повернути їх, але вона відмовилася, і тому він слідкував за нею.

34. Наступного дня заявниця знайшла свої документи в поштовій скриньці. Пізніше С. доставив телефони в поліцію, і вони повернули їх заявниці.

35. 20 квітня 2018 року поліція відмовилася починати розслідування щодо передбачуваної крадіжки телефонів через їх повернення. Справа про погрози та напади була направлена до місцевої поліції для додаткового розслідування.

36. 26 квітня 2018 року місцева поліція вирішила не порушувати провадження стосовно погроз, не виявивши жодних ознак кримінального правопорушення. На їхню думку, ні загрозливі заяви, ні дії С. не були достатньо достовірними для того, щоб зробити висновок про те, що загроза смерті була "реальною".

8. ЗВЕРНЕННЯ ДО ДЕРЖАВИ ЗА ЗАХИСТОМ

37. 22 березня 2018 року заявниця попросила поліцію надати їй державну охорону, з огляду на її статус потерпілої сторони у провадженні щодо публікації її фотографій (див. Пункт 30 вище). Заява

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

була передана до обласного управління поліції, який надав наступний висновок, оскільки її прохання було безпідставним:

"Відсутні реальні загрози її особі чи майну з боку С. або членів його сім'ї у зв'язку з участю заявниці у кримінальному провадженні. Погрози, на які [заявниця] раніше скаржилася, є результатом особистої неприязні між ними та ревнощами [С.]. [С.] наразі знаходиться в Москві, за межами Ульяновської області, і, за його словами, не планує повертатися ... "

38. Однак, оскільки офіційного рішення щодо її заяви не було прийнято, заявниця подала скаргу до суду. 16 квітня 2018 року Заволзький районний суд в Ульяновську визнав, що неприйняття офіційного рішення було незаконним. Він відмовився вирішувати питання щодо того, чи слід заявниці отримати державну охорону чи ні, залишивши це питання поліції.

9. ЗМІНА ІМЕНІ

39. 30 серпня 2018 року заявниця юридично підтвердила зміну свого імені. Вона просила цього, боячись за свою безпеку, щоб С. не зміг її знайти і в подальшому відслідковувати її пересування.

В. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В РОСІЇ

40. Заявниця подала наступну статистичну інформацію та дослідження щодо гендерного насильства в Росії.

41. Завірені витяги зі статистичних даних Міністерства внутрішніх справ про «злочини у сімейно-побутовій сфері» показують, що в 2015 році поліція зареєструвала загалом 54 285 таких злочинів, в яких 32 602 жінкам та 9 218 неповнолітнім було заподіяно шкоду. Більш конкретно, у 2015 році зафіксовано 16 039 випадків побоїв (стаття 116 Кримінального кодексу), в яких було задіяно 9 947 жінок та 680 неповнолітніх. Зафіксовано ще 22 717 випадків погроз смертю чи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (стаття 119 Кримінального кодексу), в яких 15 916 жертв - жінки та 967 неповнолітніх.

У 2016 році загальна кількість таких злочинів зросла до 65 535, жертвами стали 42 164 жінки та 8 989 неповнолітніх. Побої зафіксовано у 25 948 випадках, з яких 19 068 заподіяно жінкам та 6 876 – неповнолітнім. Кількість погроз смертю чи каліцтвом становила 21 730, у тому числі 15 820 проти жінок та 890 проти неповнолітніх.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

У 2017 році загальна кількість правопорушень, пов'язаних із сімейною сферою, зменшилась до 38 311. З них 24 058 злочинів було вчинено проти жінок та 2432 проти неповнолітніх. Побої (стаття 116) було вчинено в 1780 випадках, у тому числі 1450 нападів на жінок та 250 на неповнолітніх. "Повторна батарея" (стаття 116.1) була встановлена у 486 випадках, в яких 344 жертви були жінки та 119 – неповнолітніми. Всього було зафіксовано 20 848 погроз смертю чи каліцтвом, в яких постраждали 15353 жінки та 900 неповнолітніх.

42. «Репродуктивне здоров'я населення Росії в 2011 році», спільне дослідження Федеральної служби статистики Росії та Міністерства охорони здоров'я, встановило, що 38% російських жінок зазнали словесних погроз, а ще 20% зазнали фізичного насильства. В останній групі 26% нікому не розповіли про те, що сталося. З числа тих, хто це зробив, більшість із 73% довірилися друзям або родині, 10% повідомили про інцидент у поліції, 6% відвідали лікаря та 2% звернулись до адвоката.

43. «Насильство в російських сім'ях у Північно-Західному федеральному окрузі», спільне дослідження Інституту соціально-економічних досліджень народонаселення Російської академії наук та економічного інституту Карельського наукового центру, надолго результати опитування 1439 учасників віком від 18 до 64 років у Республіка Карелія у 2014-15 роках. Більшість учасників (51,4%) або зазнали насильства в сім'ї, або знали когось з таких осіб. Більш ніж у половині випадків жінки стали жертвами такого насильства, за ним слідують діти (31,5%), літні люди (15%) та чоловіки (2%).

44. "Тіньовий звіт" Комітету CEDAW від Центру запобігання насильству ANNA, російської неурядової організації, дав загальну оцінку ситуації з насильством у сім'ї на основі моніторингу, проведеного у Росії в 2010-15 роках. У ньому зазначалося, що монітори зафіксували насильство у тій чи іншій формі в кожній четвертій сім'ї, що дві третини вбивств можна віднести до сімейних/побутових мотивів, що близько 14000 жінок щорічно гинуть від рук своїх чоловіків чи родичів, і що до 40% усіх тяжких насильницьких злочинів було вчинено в межах сімей.

45. У доповіді Верховного комісара з прав людини щодо Росії за 2017 рік відзначено відсутність прогресу у вирішенні проблеми домашнього насильства (с. 167-69, перекладена з російської):

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

«Скарги до Верховного комісара свідчать, що проблема [домашнього насильства] є актуальною проблемою ... Тисячі жінок та дітей страждають від сімейних конфліктів. На жаль, офіційних статистичних даних немає.

Незважаючи на актуальність проблеми, не було прийнято жодного конкретного законодавства, що забезпечує запобігання та протидію злочинам у сім'ї та домогосподарствах. З початку 1990-х було розроблено понад сорок законопроектів, але жоден не був прийнятий ... Фактичні випадки насильства над жінками мають високу латентність. Багато жінок вважають за краще миритися з цим або шукати шляхи вирішення проблеми, не залучаючи офіційні органи влади, тому що вони не сподіваються знайти в них підтримку. На жаль, практика показала, що скаргам жінок на погрози насильством приділяють мало уваги.

Так, у грудні 2017 року громадськість була шокована інцидентом у Московській області, коли пан Г., намагаючись утвердити своє домінуюче становище та діючи з ревнощів, відрізав руки дружини. До цього він погрожував їй смертю і сказав їй, що він буде її калічити. За вісімнадцять днів до інциденту жінка повідомила про погрози дільничному інспектору поліції, який втрутився лише у міру винесення попередження.

Верховний комісар підтримує публічну дискусію про те, чи слід Росії приєднатися до Стамбульської конвенції Ради Європи ... "

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

46. Розділ 16 Кримінального кодексу Росії стосується злочинів проти особи, включаючи вбивства та спричинення смерті з необережності (статті 105 - 109) та три види нападу, що спричиняють тілесні ушкодження (статті 111 - 115). "Тяжкі тілесні ушкодження" (стаття 111) можуть спричинити втрату частини тіла або переривання вагітності; "тілесне ушкодження середньої тяжкості" (стаття 112) призводить до тривалого розладу здоров'я або втрати працездатності, а "легке тілесне ушкодження" (ст. 115) охоплює тілесні ушкодження, на лікування яких потрібно до двадцяти одного дня. Нанесення тяжких чи тілесних ушкоджень середньої тяжкості підлягає кримінальному переслідуванню; "легке тілесного ушкодження" може підлягати приватному переслідуванню, це означає, що ініціатива в порушенні кримінального провадження залишається за потерпілим, який повинен збирати докази, ідентифікувати винного, забезпечити показання свідків та підтримати обвинувачення перед судом. Процедура приватного обвинувачення може бути припинена на будь-якій стадії до моменту

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

винесення вироку у випадку, якщо потерпілий погодився відмовитись від обвинувачення.

47. Інші форми нападу, які можуть спричинити фізичний біль, не спричиняючи тілесних ушкоджень, згідно зі статтею 116. розглядаються як "побої". Це положення нещодавно було змінено.

48. До 3 липня 2016 року будь-яка форма «побоїв» становила кримінальне правопорушення, що карається штрафом, громадськими роботами або арештом до трьох місяців. Більш тяжкі побої могли бути покарані більш тривалим періодом арешту. Притягнення до кримінальної відповідальності було приватною ініціативою потерпілого. Закон не розмежував різні контексти, в яких може бути вчинено правопорушення, чи то в сім'ї, чи між незнайомими людьми.

49. 3 липня 2016 року положення законодавства були істотно змінено. По-перше, загальна (така, що не завдала фізичної шкоди) форма батареї була декриміналізована та перекласифікована у адміністративне правопорушення.

По-друге, визначено нову форму побоїв, вчинених стосовно «близьких осіб», тобто подружжя, батьків, братів і сестер та співмешканців, яка каралася позбавленням волі. Ця форма побоїв стала предметом змішаного режиму «публічно-приватного» обвинувачення, який застосовується до деяких інших правопорушень, таких як зґвалтування. Провадження потрібно було розпочати за ініціативою потерпілого, але подальше розслідування та кримінальне переслідування повинно було вестись владою, і їх не можна було припинити, навіть за згодою потерпілого.

По-третє, до Кримінального кодексу була включена нова стаття 116.1. В ній визначено нове правопорушення "Спричинення попобої особою, до якої застосовано адміністративне стягнення" – побої, вчинені особою, яка була засуджена за ті ж дії в адміністративному провадженні протягом попередніх дванадцяти місяців і дії якої не становлять ознак злочину відповідно до статті 116. Покарання за злочин – від штрафу або до трьох місяців арешту.

50. 7 лютого 2017 року посилання на "близьких осіб" було вилучено з тексту статті 116 з метою декриміналізації побоїв, заподіяних подружжям, батьками чи партнерами. Єдиною формою кримінально караних побоїв лишилися такі, що вчинені за расовими, етнічними, соціальними або хуліганськими мотивами.

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ
© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ МАТЕРІАЛИ

A. Загальноприйняті стандарти щодо насильства над жінками

1. Конвенція CEDAW та її тлумачення

51. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок ("Конвенція CEDAW"), яку Росія ратифікувала 23 січня 1981 року, забезпечує загальний міжнародний стандарт, за яким гендерне насильство щодо жінок сприймається як прояв історично зумовлених нерівних владних відносин між жінками та чоловіками. Відповідні положення зазначають наступне:

Стаття 1

Для цілей цієї Конвенції поняття "дискримінація щодо жінок" означає будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі.

Стаття 2

Держави-сторони засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх їх формах, погоджуються негайно всіма відповідними заходами здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок і з цією метою зобов'язуються:

a) включити принцип рівноправності чоловіків і жінок у свої національні конституції або інше відповідне законодавство, якщо цього ще не було зроблено, та забезпечити за допомогою закону й інших відповідних заходів практичне здійснення цього принципу;

b) вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції там, де це необхідно, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок;

c) встановити юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ
© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

будь-якого акту дискримінації;

d) утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій щодо жінок та гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання;

e) вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства;

f) вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок;

g) скасувати всі положення свого кримінального законодавства, що являють собою дискримінацію щодо жінок.

Стаття 3

Держави-сторони вживають в усіх галузях, і зокрема в політичній, соціальній, економічній і культурній, всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо забезпечення всебічного розвитку та прогресу жінок, з тим щоб гарантувати їм здійснення і користування правами людини та основними свободами на основі рівності з чоловіками.

Стаття 5

Держави-сторони вживають усіх відповідних заходів з метою: а) змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викоренення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок;

52. Комітет Організації Об'єднаних Націй з питань ліквідації дискримінації щодо жінок ("Комітет CEDAW") - експертний орган ООН, який здійснює контроль за дотриманням Конвенції CEDAW, - встановлює у своїй Загальній рекомендації № 19 (1992), що "гендерне насильство - це форма дискримінації, яка серйозно гальмує можливість жінок користуватися правами і свободами на основі рівності з чоловіками" (§ 1) і що "повне виконання Конвенції вимагає від держав вжити позитивних заходів щодо усунення всіх форм насильства щодо

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

жінок "» (§ 4). Він також пояснив, що таке насильство "погіршує або зводить нанівець використання жінками прав людини та основних свобод згідно із загальним міжнародним правом чи конвенціями з прав людини" (§ 7) та дав конкретні рекомендації державам-учасницям, включаючи рекомендацію заохочення "формування статистичних даних та досліджень щодо масштабів, причин та наслідків насильства, а також щодо ефективності заходів щодо запобігання та протидії насильству" (§ 24).

53. У своїй Загальній Рекомендації № 28 (2010 р.) Комітет CEDAW зазначив, що "держави-учасниці зобов'язані з належною ретельністю запобігати, розслідувати, переслідувати та карати ... гендерно обумовлене насильство» (§ 9).

54. Загальна рекомендація Комітету CEDAW № 33 (2015) щодо доступу жінок до правосуддя закликала держави "вжити заходів для гарантування того, що жінки не зазнають надмірних затримок у поданні заяв про захист та що всі випадки дискримінації за ознакою статі відповідно до кримінального законодавства, включаючи насильство, розглядаються своєчасно та неупереджено» (§ 51 (j)).

55. У 2017 році Комітет CEDAW прийняв загальну рекомендацію № 35 щодо гендерного насильства над жінками, оновивши загальну рекомендацію № 19. Він зазначив, що тлумачення дискримінації, наведене в попередній рекомендації, було підтверджено всіма державами та що *opinio juris* (визнання як норми права) та державна практика припускали, що заборона гендерного насильства щодо жінок перетворилася на принцип міжнародного звичаєвого права (§§ 1-2). Він зазначав, що "гендерне насильство над жінками [його витоки] були пов'язані з гендерними факторами, такими як ідеологія привілейованості чоловіків, соціальні норми щодо маскуліності, необхідність стверджувати чоловічий контроль чи владу, виконувати гендерні ролі, аби запобігати, припиняти або карати те, що вважається неприйнятною поведінкою жінки. Ці фактори також сприяють явному або прихованому соціальному визнанню гендерного насильства щодо жінок, яке часто все ще вважається приватною справою, і його поширеній безкарності» (§ 19). Комітет підтвердив, що "гендерно зумовлене насильство щодо жінок є [d] дискримінацією жінок згідно зі статтею 1, а отже, передбачає [d] всі зобов'язання в [CEDAW]" (§ 21). У ньому перераховано зобов'язання щодо належної ретельності, які мають забезпечувати держави-учасниці стосовно дій та бездіяльності з боку недержавних суб'єктів (§ 24 (b)):

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

«Стаття 2 (е) [CEDAW] прямо передбачає, що держави-учасниці зобов'язані вживати всіх відповідних заходів для усунення дискримінації щодо жінок будь-якою особою, організацією чи підприємством. Це зобов'язання, яке часто називають обов'язком належної ретельності, лежить в основі Конвенції в цілому, і відповідно держави-учасниці будуть нести відповідальність, якщо вони не вживатимуть усіх належних заходів для запобігання, а також розслідування, переслідування, покарання та компенсації за дії або бездіяльність з боку недержавних суб'єктів, що спричиняють гендерне насильство над жінками ... На виконання зобов'язання належної ретельності державам-учасницям доводиться вживати та впроваджувати різноманітні заходи щодо подолання гендерного насильства над жінками, вчинені недержавними суб'єктами. Вони повинні мати закони, установи та систему для боротьби з таким насильством. Крім того, держави-учасниці зобов'язані забезпечити ефективне функціонування цих інститутів на практиці, їх підтримку та ретельне забезпечення з боку усіх державних представників та органів. Неможливість держави-учасниці вжити всіх належних заходів щодо запобігання вчиненню гендерного насильства над жінками, коли влада знає або повинна знати про небезпеку насильства, або непроведення розслідування, переслідування та покарання та надання компенсації жертвам, що пережили такі дії, надає мовчазний дозвіл чи заохочення до дій, пов'язаних із гендерним насильством щодо жінок. Ці невдачі чи упущення є порушенням прав людини.»

56. У В.К. проти Болгарії (заява № 20/2008, 15 жовтня 2008 р.) Комітет CEDAW вважав, що "насильство на гендерній основі, що становить дискримінацію за змістом статті 2, у відповідності із статтею 1 Конвенції [CEDAW] та загальною рекомендацією № 19, не вимагає прямої та негайної загрози життю чи здоров'ю потерпілого» (§ 9.8). Оцінюючи, чи слід видавати захисний ордер, суди повинні враховувати всі форми насильства щодо жінок, не нехтуючи їх емоційними та психологічними стражданнями або минулою історією домашнього насильства. Крім того, стандарт доказування, якому потерпілий повинен відповідати, щоб отримати такий ордер, не повинен дорівнювати стандарту доказування, необхідному у кримінальних провадженнях - тобто "поза розумним сумнівом" - тому що такий стандарт доказування є надмірно високим і не відповідає Конвенції CEDAW (§ 9.9).

2. Спеціальні доповідачі ООН

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

57. Спеціальний доповідач ООН з питання катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження оцінив застосовність заборони катувань згідно з міжнародним правом до унікального досвіду жінок у звіті, прийнятому на тридцять першій сесії Ради з прав людини, що відбулася між 29 лютого та 24 березня 2016 року (A / HRC / 31/57). Він повторив, що "повна інтеграція гендерної перспективи в будь-який аналіз катувань та жорстокого поводження є критично важливою для забезпечення повного визнання та усунення порушень, що ґрунтуються на дискримінаційних соціальних нормах щодо статі та сексуальності" (§ 6), та "коли держава знає чи повинна була знати, що жінці загрожує небезпека, вона повинна вжити позитивних заходів для забезпечення її безпеки, навіть коли вона вагається у здійсненні юридичних дій" (§ 12). Він заявив:

«55. ... Насильство в сім'ї означає жорстоке поводження або катування, коли держава погоджується із забороненою поведінкою, не захищаючи жертв від заборонених діянь у приватній сфері, про які вона знала чи повинна були знати... Держави несуть міжнародну відповідальність за катування, коли вони не вдаються - через байдужість, бездіяльність, прокурорську чи судову пасивність – до належного захисту від такого насильства або коли вони легітимізують домашнє насильство, наприклад, дозволяючи чоловікам "карати" своїх дружин, чи не криміналізують подружні зґвалтування та діяння, що можуть становити катування.

56. Соціальна байдужість або навіть підтримка статусу «підкореності» жінок разом із наявністю дискримінаційних законів та прикладів невдачі держави у покаранні винних та захисті жертв створюють умови, за яких жінки можуть зазнавати систематичних фізичних та психічних страждань, незважаючи на їх явну свободу їм протистояти. У цьому контексті згода держави на домашнє насильство може набувати багатьох форм, деякі з яких можуть бути тонко замасковані (A / HRC / 7/3). Поблажливість та толерантне ставлення держав до домашнього насильства, про що свідчить дискримінаційна судова неефективність, зокрема, непроведення розслідування, притягнення до відповідальності та покарання винних, може створити клімат, сприятливий для домашнього насильства та є фактичним запереченням правосуддя для жертв, що становить постійне порушення прав людини з боку держави».

58. У своєму звіті про насильство над жінками, його причини та наслідки, прийнятому на тридцять п'ятій сесії Ради з прав людини 6-23

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

червня 2017 року, Спеціальний доповідач ООН з питань насильства над жінками визначив ключові елементи до заходів захисту:

«112. Держави вносять необхідні зміни до внутрішнього законодавства, щоб забезпечити належне виконання доступність захисних приписів з боку представників держави.

a) Державами забезпечується надання компетентним органам повноважень видавати захисні приписи щодо усіх форм насильства над жінками. Вони повинні бути легкодоступними та застосовуватися з метою захисту добробуту та безпеки тих, хто знаходиться під його захистом, включаючи дітей.

b) Захисні приписи у разі безпосередньої небезпеки насильства (екстрені приписи) повинні бути доступними також ex parte та залишатись чинними, поки приписи довгострокової дії не набудуть чинності після судового засідання. Вони повинні бути доступні за заявою або усною вимогою потерпілого, оскільки пошук додаткових доказів може призвести до затримок, що спричинить ризик для жертви. Зазвичай вони повинні зобов'язувати винного звільнити місце проживання жертви протягом достатнього періоду часу та забороняти йому в'їжджати до місця проживання або контактувати з жертвою.

c) Застосування захисних приписів має бути забезпечено:

i) незалежно від іншого дозволу або на додаток до іншого судочинства, такого як кримінальне провадження чи процедури розлучення щодо порушника;

ii) не залежати від порушення кримінальної справи;

iii) бути доступним у подальших судових процесах. У багатьох формах насильства, зокрема домашньому насильстві, що є тривалою формою поведінки, не слід встановлювати жорстких обмежень щодо доступу до приписів. Стандарт доказування для отримання захисних приписів не повинен дорівнювати за обсягом стандарту кримінального доказування.

d) Щодо змісту, захисні приписи можуть наказати кривднику звільнити сімейний будинок, перебувати на певній відстані від потерпілої та її дітей (та інших людей, якщо це доречно) та деяких конкретних місць, а також заборонити йому контактувати з жертвою. Оскільки приписи повинні видаватися без зайвих фінансових чи адміністративних тягарів, покладених на жертву, вони можуть також наказати винному надати фінансову допомогу потерпілим».

3. Рада Європи

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

59. Рекомендація Комітету міністрів Rec (2002) 5 від 30 квітня 2002 р. щодо захисту жінок від насильства визначала термін "насильство над жінками" як "будь-який акт гендерного насильства, що призводить або може мати як наслідок завдання фізичної, сексуальної чи психологічної шкоди чи страждань жінкам, включаючи погрози такими діями, примусом чи довільним позбавленням волі» (додаток, § 1). У сфері кримінального права було встановлено, що держави-члени повинні "передбачити відповідні заходи та санкції в національному законодавстві, що дасть можливість вжити швидких та ефективних заходів проти винуватців насильства та припинити неправомірні дії щодо жінок, які стали жертвами насильства" (§ 35). Що стосується судових проваджень, держави-члени повинні, зокрема, "передбачити положення, щоб гарантувати, що кримінальне провадження може бути порушено прокурором" (§ 39), та "забезпечити вжиття заходів для ефективного захисту жертв від загроз та можливих актів помсти" (§ 44). Серед додаткових заходів, що стосуються насильства в сім'ї, держави-члени повинні "класифікувати всі форми насильства в сім'ї як кримінальні злочини" (§ 55) та "дати можливість судовій владі вживати в якості тимчасових заходів, спрямованих на захист жертв, такі обмеження як заборону контактувати, спілкуватися з жертвою або наближатися до неї, проживати у певних визначених районах або входити до них » (§ 58 (b)).

60. Конвенція Ради Європи про запобігання та протидію насильству над жінками та домашньому насильству («Стамбульська конвенція») стала доступною до для підписання 11 травня 2011 року та набула чинності 1 серпня 2014 року. Росія є однією з двох держав-членів, які не підписали Стамбульську конвенцію. Визначення поняття "насильство над жінками" у статті 3 тотожне визначенню у пункті 1 Рекомендації Rec (2002) 5. «Домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні.

В. Матеріали, що стосуються насильства щодо жінок в Росії

61. «Інтеграція прав людини для жінок та гендерна перспектива: насильство над жінками», доповідь Спеціального доповідача щодо

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

насильства над жінками, його причин та наслідків після візиту до Російської Федерації з 17 по 24 грудня 2004 р. (E / CN.4 / 2006/61 / Add.2) підсумувала масштабність проблеми домашнього насильства:

«26. Хоча статистика щодо домашнього насильства, зокрема, та насильства над жінками взагалі суперечлива, наявні дані показують тривожне зростання домашнього насильства після розпаду Радянського Союзу. За повідомленнями, 80 відсотків насильницьких злочинів проти жінок є випадками домашнього насильства. У період з 1994 по 2000 рік кількість зареєстрованих випадків зростає на 217 відсотків – до 169 000. За 10-місячний період у 2004 році Міністерство внутрішніх справ повідомило про 101 000 злочинів, пов'язаних із сім'єю - на 16% більше, ніж у попередньому році. У доповіді держави-учасниці Комітету з ліквідації дискримінації жінок (CEDAW) у 1999 р. було визнано, що 14 000 жінок щорічно вбиваються їхніми чоловіками чи іншими членами сім'ї. У звіті йдеться про те, що "ситуація погіршується відсутністю статистичних даних, а також ставленням правоохоронних органів до цієї проблеми, оскільки вони розглядають таке насильство не як злочин, а як "приватну справу" між подружжям" (CEDAW / C / USSR / 5, пункт 6 [на стор. 38]).

27. ... основна причина криється в патріархальних нормах і цінностях. На багатьох зустрічах, проведених Спеціальним доповідачем, влада згадувала давньоруське прислів'я: "Б'є – значить, любить". Через сильні патріархальні цінності чоловіки в Росії, як правило, вважаються вищими за своїх дружин з правом стверджувати контроль над ними, легітимізуючи загальну думку, що домашнє насильство є приватним питанням. Жінок часто звинувачують у тому, що вони спровокували насильство ...

28. ... жіночі групи стверджують, що насильство в сім'ї залишається серйозно недооціненим, недостатньо зафіксованим і в основному ігнорується владою. Крім того, соціальна стигма пов'язана із сексуальним та домашнім насильством, змушує жертв мовчати та "вирішувати" все у сім'ї. Ця стигма призводить до слабкого тиску громадськості на державу у цьому питанні, що може пояснити, чому ця проблема не стоїть на порядку денному для держави.

36. Відсутність окремого закону про домашнє насильство в Росії є головною перешкодою для боротьби з цим насильством. Хоча Державна дума розглядала цілих 50 проектів версій закону про домашнє насильство, жоден не був прийнятий. Міністерство закордонних справ пов'язує це з фінансовими наслідками законопроектів, члени Комітету з питань жінок, дітей та сім'ї Державної Думи, однак, вказали, що насильство над жінками не є

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

пріоритетним завданням держави і що більшість противників законопроекту стверджує, що він дублює існуючі законодавчі положення. Вони стверджують, що винуватців домашнього насильства можна притягнути до кримінальної відповідальності за статтями 111 - 115 Кримінального кодексу Росії, які криміналізують нанесення умисної шкоди іншій особі ... Однак, на думку жіночих груп, ці положення часто тлумачать занадто вузько, що ускладнює покарання винних.

38. Відсутність конкретного законодавства сприяє безкарності за злочини, вчинені в приватній сфері. Це відштовхує жінок від звернення до державних органів та підсилює небажання поліції чи навіть її відмову серйозно ставитися до проблеми, оскільки вони не вважають це злочином. Як повідомляється, працівники поліції, коли їх викликають, можуть відмовитись виїжджати на місце події навіть у критичних ситуаціях. Коли вони доїдуть, вони можуть не зареєструвати скаргу або заарештувати винного, але натомість тиснути на пару, щоб змусити їх «примиритися». Справа залишається незареєстрованою, і потерпіла може не отримати необхідне медикаментозне лікування від отриманих травм.

39. Якщо жінки наполегливо намагаються подати скаргу, посадові особи нібито затягують процес подачі заявки або ускладнюють її. Поліція також звинувачує жертв і ставиться до них дискримінаційно та принизливо. Деякі жінки також повідомляють про подальші зловживання в поліцейських дільницях під час подання скарги. За таких обставин розслідування скарг здається малоімовірним ...

40. ... Якщо поліція заарештовує злочинця, вони зазвичай тримають його під вартою менше доби або трохи довше у «серйозних випадках», а потім звільняють його без пред'явлення обвинувачення. Повернувшись додому, він може здійснити ще гірші дії насильства, помстившись. За відсутності системи обмежувальних приписів місцеві чиновники не мають правового механізму захисту жертви від подальшого насильства після звільнення злочинця.

41. Через бездіяльність поліції багато жертв домашнього насильства не подають скарги - 40 відсотків жінок, що постраждали від насильства в сім'ї, ніколи не звертаються за допомогою до правоохоронних органів. У випадках, коли скарги все ж подаються, потерпілі, як повідомляється, часто відкликають скарги через відсутність довіри до правосуддя, економічну залежність чи загрози винного, страх втратити опіку над своїми дітьми або соціальну стигму, пов'язану з домашнім насильством. Таким чином, дуже мало скарг потрапляє до судів або має наслідком кримінальної відповідальності ... "

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

62. Заключні зауваження щодо п'ятого періодичного звіту Російської Федерації щодо імплементації Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (E / C.12 / RUS / CO / 5), прийнятого Комітетом ООН з економічних, соціальних та культурних прав 20 травня 2011 р. – із занепокоєнням зазначено про "постійне поширення насильства в сім'ї" та рекомендовано "прийняти конкретний законодавчий акт, що криміналізує насильство в сім'ї" (§ 22).

63. Заклучні зауваження щодо п'ятого періодичного звіту Російської Федерації (CAT / C / RUS / CO / 5), прийнятого Комітетом ООН проти катувань 22 листопада 2012 року, включали насильство над жінками серед основних проблемних питань:

«14. Незважаючи на послідовні повідомлення про численні звинувачення у багатьох формах насильства над жінками по всій державі-учасниці, Комітет занепокоєний тим, що існує лише невелика кількість скарг, розслідувань та судових проваджень щодо домашнього насильства та насильства щодо жінок, включаючи подружнє звалтування. Він також стурбований повідомленнями про те, що правоохоронці не бажають реєструвати скарги на домашнє насильство, і що жінки, які вимагають кримінального розслідування своїх звинувачень у домашньому насильстві, змушені брати участь у процесах примирення. Комітет також стурбований відсутністю у законі держави-учасниці визначення домашнього насильства (статті 1, 2, 11, 13 та 16)».

64. В заключних зауваженнях щодо восьмого періодичного звіту Російської Федерації (CEDAW / C / RUS / CO / 8), який прийняв Комітет CEDAW 27 жовтня 2015 року, зазначається, що насильство над жінками залишається однією з головних проблем, що викликають занепокоєння:

«21. Комітет залишається занепокоєний високою поширеністю насильства над жінками, зокрема домашнього та сексуального насильства, у державі-учасниці та відсутністю статистичних даних, розділених за віком, національністю та стосунками жертви та винного, та дослідженням її причин та наслідків. Відзначаючи інформацію, надану делегацією під час діалогу, про те, що законопроект про домашнє насильство зараз проходить у другому читанні в парламенті, Комітет занепокоєний тим, що випадки насильства щодо жінок недооцінюються, враховуючи, що вони

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

вважаються приватною справою, і що служб захисту жертв, такі як кризові центри та притулки, недостатньо.

22. Згадуючи свою загальну рекомендацію № 19 (1992) щодо насильства над жінками, Комітет закликає державу-учасницю:

(a) прийняти всеохоплююче законодавство щодо запобігання насильству над жінками та, у тому числі домашньому насильству, запровадити державне переслідування домашнього та сексуального насильства та забезпечити, щоб жінки та дівчата, які стали жертвами насильства, мали доступ до термінових засобів захисту, та щоб винних притягували до кримінальної відповідальності та адекватно карали ...

(d) збирати статистичні дані про домашнє та сексуальне насильство, розділене за статтю, віком, національністю та стосунками жертви та винного. "

65. В О.Г. проти Російської Федерації (заява № 91/2015, 6 листопада 2017 року), Комітет CEDAW вважав, що, не розслідуючи подану пані О.Г. скаргу про погрози смертю та насильством від її колишнього партнера "оперативно, адекватно та ефективно та не вдаючись до розгляду цієї справи гендерно-чутливим чином, [російські] представники влади [дозволили] стереотипам впливати на їх міркування" (§ 7.6).

Комітет вважає, що «той факт, що жертва насильства в сім'ї має вдаватися до приватного обвинувачення, коли тягар доказування повністю покладений на неї, перешкоджає потерпілій у доступі до правосуддя, як це зазначається у загальній рекомендації № 33, пункт 15 (g) ». Він також зазначив, що останні правки до статті 116 Кримінального кодексу, що декриміналізують побой, "через відсутність у російському законодавстві визначення поняття" домашнє насильство ", ведуть у неправильному напрямку та призводять до безкарності винних у вчиненні насильства в сім'ї" (§ 7.7).

Комітет вважав, що "невдалі внесення змін державою-учасницею до свого законодавства, що стосується насильства в сім'ї, безпосередньо вплинула на можливість вимагати справедливості та мати доступ до ефективних засобів захисту та захисту" (§ 7.8) та що пані О.Г. " зазнала страху і туги, коли вона залишалася без захисту держави, в той час як її періодично переслідували її агресори, і вона піддалася новій травмі, коли державні органи, які повинні були бути її захисником, зокрема поліція, замість цього відмовилися пропонувати їй захист та позбавили її статусу потерпілої» (§ 7.9).

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Комітет дійшов висновку, що Росія порушила права пані О.Г. згідно зі статтями 1, 2 (b) - (g), 3 та 5 (a) Конвенції CEDAW (§ 8); він виніс низку рекомендацій російській владі, включаючи відновлення положення про те, що насильство в сім'ї підлягає кримінальному переслідуванню (§ 9 (b) (ii)).

66. «Я міг би тебе вбити, і ніхто не зупинить мене». Слабка реакція держави на домашнє насильство в Росії», звіт, опублікований Human Rights Watch у жовтні 2018 року, зазначає:

"За оцінкою Міністерства внутрішніх справ 2008 року, яка є останнім таким дослідженням, до 40 відсотків усіх тяжких насильницьких злочинів у Росії вчиняється в сім'ї, і кожна четверта родина в Росії зазнає насильства. Серед респондентів, які опитувались у 2016 році, 12 відсотків сказали, що отримали побої свого теперішнього чи колишнього чоловіка чи партнера (2 відсотки, часто; 4 відсотки, кілька разів; 6 відсотків, один чи два рази) ...

Хоча деякі російські державні органи зберігають деякі дані про насильство в сім'ї, уряд систематично не збирає інформацію про домашні зловживання, а офіційна статистика є мізерною, фрагментарною та неясною. Відсутність закону про домашнє насильство чи юридичного визначення домашнього насильства перешкоджає класифікувати правопорушення.

...

Справжня кількість жертв, ймовірно, набагато більша, ніж вказано вище, через декілька факторів. По-перше, цитовані вище цифри охоплюють лише ті випадки, коли порушено кримінальне провадження: вони не відображають фактичної кількості скарг до поліції або випадків, коли поліція відмовилась ініціювати кримінальне розслідування, або доручала жінкам подавати скаргу до місцевого суду для приватного обвинувачення.

По-друге домашнє насильство зафіксовано в усьому світі, в тому числі і в Росії. Офіційні дослідження свідчать, що лише близько 10 відсотків жертв домашнього насильства в Росії повідомляють про випадки насильства в поліції. За підрахунками експертів, від 60 до 70 відсотків жінок, які зазнають насильства в сім'ї, не повідомляють про це і не звертаються за допомогою. Крім того, експерти, правозахисні групи та постачальники соціальних послуг, опитані для цього звіту, розповіли Human Rights Watch, що російська поліція рідко порушує кримінальні справи за скаргами на насильство в сім'ї, і навіть коли вони є, більшість кримінальних справ закриваються до винесення обвинувального вироку.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

...

Відповідно до статистичних даних, наданих департаментом Верховного Суду, покарання за побої стали частішими після декриміналізації. У 2015 та 2016 роках за кримінально карані побої (без обтяжуючих обставин) засуджено відповідно 16198 та 17807 осіб. Протягом 2017 року за побої як адміністративне правопорушення було засуджено 113 467 осіб. Ці дані не розрізняють вчинення побоїв в родині та за інших обставин.

Також за офіційними даними, у 2017 році більшість винних у побоях, 90,020 із 113,437, були оштрафовані. Однак кілька жінок відмітили Human Rights Watch, що коли суд виніс їхнім зловмисникам штраф, кривдник сплатив штраф із загального банківського рахунку сім'ї".

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТЯ 3 І 13 КОНВЕНЦІЇ

67. Заявниця скаржилася, що національні органи влади не захистили її від неналежного поводження, що складалося з повторних актів домашнього насильства, передбаченого статтею 3 Конвенції, та не притягнути винну особу до відповідальності. Вона також заявляла про порушення статті 13 Конвенції разом із статтею 3 через недоліки у внутрішній законодавчій базі та відсутність законодавчих положень, що стосуються насильства в сім'ї, таких як обмежувальні/хазисні приписи. Відповідні частини положень Конвенції містять таке:

Стаття 3

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 13

Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

A. Зауваження сторін

68. Уряд підкреслив, що напад на особу будь-якої статі є кримінальним злочином у Росії, незалежно від того, чи здійснювали його члени сім'ї, партнери чи треті особи. За їхніми словами, домашнє насильство не являло собою окремого правопорушення, а включало насильницькі дії, що призводили до тілесних ушкоджень або фізичних чи психічних

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

страждань. Уряд перерахував положення Кримінального кодексу, що передбачають санкції за тілесні ушкодження, побої та погрози смертю, та стверджує, що кількість таких положень була достатньою, щоб потерпілі сторони могли отримати захист закону. Вони вказували, що спричинення легкого тілесного ушкодження та побої (статті 115 (1) та 116 КК) були злочинами приватного обвинувачення, що означало, що поліція не може порушувати провадження по справі за відсутності скарги потерпілого, навіть якщо стикається з чіткими ознаками правопорушення. Провадження також підлягало обов'язковому припиненню у випадку, якщо потерпілий погодився врегулювати справу. Вимога про те, щоб потерпілий подав офіційну скаргу, ускладнювало притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення нападів на жінок. Такі правопорушення часто вчинялися в сім'ї, за відсутності свідків, і жінки, які страждають від насильників-партнерів, рідко звертаються до судів. Уряд запевнив, що російські органи влади вжили всіх правових заходів для встановлення правдивості тверджень заявниці, в тому числі шляхом проведення "досудових розслідувань". Влада відмовилася порушувати кримінальну справу, оскільки нібито не було доведено насильницької поведінки з боку С. та заподіяння ним заявниці тілесних ушкоджень. Заявниця не обгрунтувала свою заяву про те, що розслідування було неефективним. Вона не подала скарги для того, щоб порушити приватне провадження у справі, відкликала інші скарги та не порушила жодних справ у суді. Вона також відмовилася від медичної експертизи і попросила припинити провадження проти С.. Заявниця могла подати цивільний позов проти С., вимагаючи відшкодування моральної шкоди, але вона не скористалася цим засобом захисту. Підсумовуючи, уряд вважав, що не було порушено статей 3 чи 13 Конвенції.

69. Заявниця стверджувала, що вона стала жертвою серйозного та повторного домашнього насильства, що склало нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження. Незалежна психіатрична оцінка встановила, що вона страждає від серйозної психологічної травми, що виникає як від насильства, спричиненого щодо неї, так і від її почуття безпорадності перед цим. Російська влада не змогла створити законодавчу базу для подолання домашнього насильства та розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності відповідно до діючих кримінально-правових норм. Понад два роки вони жодного разу не розпочали кримінальне розслідування, незважаючи на серйозність її обвинувачень, неодноразовий характер насильства та справжню загрозу її життю. Заявниця наводила конкретні приклади недоліків, що містилися у відповідях влади на її

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

скарги, включаючи їх неповідомлення про процедурні рішення, прийняті у відповідь на її скаргу, призначення медичних експертиз через багато місяців після подій та обмеження їх запитів на отримання пояснень від С. Навіть коли напад на "близьких осіб" ненадовго потрапив під режим публічного обвинувачення (з липня 2016 року по січень 2017 року), три скарги, які заявниця подала у той період, не спонукали владу почати кримінальне розслідування. Нинішній правовий режим, за якого з січня 2017 року напад не є кримінальним злочином, і притягнення до відповідальності можливе лише у випадку, якщо злочинець був визнаний винним у тому ж правопорушенні в адміністративному провадженні за попередні дванадцять місяців, є недостатнім для протидії домашньому насильству. Приватне обвинувачення у справі було надзвичайно тяжким для жертви, яка мала діяти як її власний слідчий, прокурор та адвокат. Примирення вважалося першочерговою метою в таких випадках, залишаючи жертву підданою тиску з боку її кривдника. Близько 90% випадків приватного обвинувачення було припинено або через примирення, або через невиконання законодавчих вимог. У 2015 році надійшло 2,37 мільйона повідомлень про напади, проте лише 26 212 випадків призвели до засудження. У 2017 році із загальної кількості 164 000 випадків нападу лише 7000 були піддані кримінальному переслідуванню. Заявниця зазначала, що після того, як злочин нападу був декриміналізований, органи влади не притягнули С. до відповідальності - навіть за адміністративним законодавством. Вона також підкреслила, що в російському законодавстві не існує нічого, що нагадувало б захисний припис, і що російські органи влади не змогли запропонувати їй будь-якого суттєвого захисту протягом більш ніж двох років насильства.

В. Прийнятність

70. Суд вважає, що ця частина заяви не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції або непринятною з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятним.

С. Суть

1. Загальні міркування

71. Суд повторює, що питання домашнього насильства, яке може набувати різних форм - від фізичного насильства до сексуального, економічного, емоційного чи словесного насильства - перевершує обставини окремої справи. Це загальна проблема, яка в тій чи іншій

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

мірі зачіпає всі держави-члени і яка не завжди виходить на поверхню, оскільки вона часто виникає в особистих стосунках або замкнених ланцюгах і зачіпає різних членів сім'ї, хоча жінки становлять переважну більшість жертв (див. Опуз проти Туреччини, № 33401/02, § 132, ЄСПЛ 2009).

72. Особлива вразливість жертв домашнього насильства та необхідність активної участі держави в їх захисті були підкреслені в ряді міжнародних інструментів та судовій практиці Суду (див. Цитований вище Оруз, §§ 72-86; Вевасква та С. проти Болгарії, № 71127/01, п. 64-65, 12 червня 2008 р.; та Хайдуова проти Словаччини, № 2660/03, п. 46, 30 листопада 2010 р.).

2. Аналіз даної справи

(а) чи зазнала заявниця поводження, що суперечить статті 3

73. Неналежне поводження повинне досягати мінімального рівня жорстокості, щоб підпадати під дію статті 3. Оцінка того, чи був досягнутий цей мінімум, залежить від багатьох факторів, включаючи характер і контекст поводження, його тривалість, фізичні та психічні наслідки, але також стать жертви та стосунки між жертвою та суб'єктом поводження. Навіть за відсутності фактичних тілесних ушкоджень чи сильних фізичних чи психічних страждань, поводження, яке принижує людину, демонструючи відсутність поваги до або зменшуючи її людську гідність, або викликає почуття страху, туги чи неповноцінності, здатні порушити моральний і фізичний опір людини, може бути охарактеризоване як принизлив та підпадати під заборону, встановлену в статті 3. Слід також зазначити, що цілком достатньо, щоб жертву принижували в її власних очах, навіть якщо не в очах інших (див. Воуїд проти Бельгії [GC], № 23380/09, §§ 86-87, ЄСПЛ 2015).

74. Звертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що фізичне насильство, яке зазнала заявниця з боку С., було зафіксовано в медичних документах, а також у поліцейських звітах. Щонайменше три рази С. напав на неї, вдаривши ногою в обличчя та живіт - в тому числі, коли вона була вагітна (див. Пункти 14, 17 та 21 вище). Особливо важкий удар її в живіт призвів до передчасного переривання вагітності. Ці інциденти, розглядаючись самотійно, досягли необхідного рівня жорстокості відповідно до статті 3 Конвенції. Однак Суд також визнав, що, крім фізичних травм, психологічний вплив є

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

важливим аспектом домашнього насильства (див. Valiulienė проти Литви, № 33234/07, п. 69, 26 березня 2013 р.).

75. Заявниця повідомила в поліцію про декілька випадків загрозливої поведінки з боку С., які змусили її жити, боячись за свою безпеку. Докази такого страху можна знайти у неодноразових спробах заявниці поїхати від нього та шукати притулку в Москві, далеко від її рідного міста Ульяновська (див. вище пункти 12 та 20). С. переслідував її, примусивши повернутися її назад до Ульяновська проти своєї волі, поклавши в свій гаманець GPS-трекер і переслідуючи її перед будинком (див. вище, пункти 13, 28 та 31). Він намагався покарати її за те, що він вважав неприйнятною поведінкою, загрожуючи смертю, пошкоджуючи або вилучаючи її майно та документи, що посвідчують особу (див. вище, пункти 10, 22 та 32). Його публікація її приватних фотографій ще більше підірвала її гідність, транслюючи послання про приниження та неповагу (див. параграф 30 вище). Почуття страху, занепокоєння та безсилля, які повинна була зазнати заявниця у зв'язку з його агресивною та примусовою поведінкою, були досить серйозними, щоб становити нелюдське поводження у значенні статті 3 Конвенції (див. Еремія проти Республіки Молдова, № 3564/11, § 54, 28 травня 2013 року).

(b) чи виконували органи влади свої зобов'язання відповідно до статті 3

76. Після того, як було доведено, що поводження досягло межі жорстокості, що передбачає захист статті 3 Конвенції, Суд повинен перевірити, чи виконали державні органи свої позитивні зобов'язання згідно зі статтею 1 Конвенції у поєднанні зі ст. 3, забезпечивши захист осіб, що належать до їх юрисдикції, від усіх форм неналежного поводження, у тому числі, коли таке поводження здійснюють приватні особи.

77. Ці позитивні зобов'язання, пов'язані між собою, включають:

(а) зобов'язання створити та застосувати на практиці адекватну правову базу, що забезпечує захист від неналежного поводження з боку приватних осіб;

(б) зобов'язання вжити розумних заходів, які могли б очікуватися для запобігання реальному та негайному ризику неналежного поводження, про яке влада знала чи повинна була знати, і

(с) зобов'язання провести ефективне розслідування, коли було висунуто обгрунтовану скаргу на неналежне поводження (див. вище, цитований

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Беваква та С., § 65; цитований вище Опуз, §§ 144-45 та 162-65; Еремія , цитовані вище, §§ 49-52 та 56; Valiulienė, цитований вище, §§ 74-75; Слух проти Італії, № 72964/10, § 63, 27 травня 2014 року; Talpis проти Італії, № 41237 / 14, §§ 100-06, 2 березня 2017 року та Bălșan проти Румунії, № 49645/09, п. 57, 23 травня 2017 року).

(i) Зобов'язання щодо створення правової бази

78. Суд спочатку вивчить, чи містить російська правова система адекватні правові механізми захисту від домашнього насильства та як вони застосовуються на практиці. У відповідному міжнародному матеріалі існує загальне розуміння того, що комплексні правові та інші заходи необхідні для забезпечення жертв домашнього насильства ефективним захистом та гарантіями (див. органи, про які йдеться в Опузі, цитовані вище, §§ 72-86 та 145, а також пункти 57 та 58 вище). Зобов'язання держави у випадках вчинення насильства в сім'ї зазвичай вимагає від національних органів влади вжиття позитивних заходів у сфері кримінально-правового захисту. Такі заходи включатимуть, зокрема, криміналізацію актів насильства в сім'ї шляхом надання ефективних, пропорційних та превентивних санкцій. Притягнення винних за вчинення насильницьких дій до відповідальності гарантує, що такі дії не залишаються ігнорованими компетентними органами та забезпечують ефективний захист від них (див. А. проти Хорватії, № 55164/08, § 67, 14 жовтня 2010 року; Valiulienė, цитований вище, § 71; Еремія, цитований вище, § 57; і Ж.Б. проти Хорватії, № 47666/13, п. 50, 11 липня 2017 року).

79. Суд визнав, що різні законодавчі рішення у сфері кримінального права можуть відповідати вимозі належного правового механізму захисту від домашнього насильства за умови, що такий захист залишається ефективним. Таким чином, було встановлено, що молдовський закон передбачає конкретні кримінальні санкції за вчинення насильства щодо членів власної родини та передбачає захисні заходи для жертв насильства, а також санкції проти тих осіб, які відмовляються виконувати судові рішення (див. Еремію, цитовану вище, § 57, та Mudrić проти Республіки Молдова, № 74839/10, § 48, 16 липня 2013 року). Стосовно Хорватії, Литви та Румунії, він встановив, що криміналізуючи насильство в сім'ї як біл тяжкий вид інших правопорушень та приймаючи конкретні норми захисту жертв домашнього насильства, влада виконала свій обов'язок встановити правові механізми, які дозволяють жертвам домашнього насильства скаржитися на таке насильство та шукати захисту (див. ЕМ проти

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Румунії, № 43994/05, § 62, 30 жовтня 2012 р .; Ж.Б. проти Хорватії, цитований вище, §§ 54- 55, і Валулієне, цитований вище, § 78).

80. Росія не прийняла спеціального законодавства щодо боротьби з домашнім насильством. Ні закону про домашнє насильство, на який Комітет CEDAW посилався у своєму звіті за 2015 рік (див. пункт 64 вище), ні будь-які інші подібні закони ніколи не були прийняті. Поняття "домашнє насильство" або будь-який його еквівалент не визначено і не згадується в будь-якій формі в російському законодавстві. Домашнє насильство не є окремим правопорушенням ні у Кримінальному кодексі, ні у Кодексі адміністративних правопорушень. Воно також не криміналізувалося як обтяжуюча обставина будь-якого іншого правопорушення, за винятком короткого періоду між липнем 2016 року та січнем 2017 року, коли нанесення побоїв «близьким особам» розглядалося як обтяжуюча обставина вчинення побоїв згідно зі статтею 116 КК (див. параграф 49 вище). В іншому випадку Кримінальний кодекс Росії не розрізняє насильства в сім'ї та інших форм насильства над особою, розглядаючи це через положення про заподіяння шкоди здоров'ю людини чи інші супутні положення, такі як вбивство, погроза смертю чи згвалтування.

81. Суд не може погодитися з твердженням уряду про те, що діючі кримінально-правові положення здатні адекватно карати злочини домашнього насильства. Після низки поправок до законодавства, напад на членів сім'ї вважається кримінальним злочином лише у тому випадку, якщо його вчинено вдруге протягом дванадцяти місяців або якщо це спричинило щонайменше «легке тілесне ушкодження» (див. Пункти 46 та 50 вище). Раніше Суд встановив, що вимагання того, щоб тілесні ушкодження мали певну ступінь тяжкості (як умову для початку кримінального розслідування) підриває ефективність відповідних захисних заходів, оскільки домашнє насильство може мати різні форми, деякі з яких не призводять до фізичної травми - такі як психологічне чи економічне зловживання або контроль чи примусова поведінка (див. *TM and SM v. Республіка Молдова*, № 26608/11, § 47, 28 січня 2014 року). Більше того, положення про "повторність побоїв" не забезпечили заявниці будь-якого захисту у ситуації, коли напади у 2016 році супроводжувалися новою хвилею загроз та нападів більш ніж через дванадцять місяців пізніше, у 2018 році. Суд також підтверджує, що насильство може виникнути навіть внаслідок одного єдиного інциденту.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

82. Крім того, російський закон залишає притягнення до кримінальної відповідальності за обвинуваченням у "легких тілесних ушкодженнях" та "повторному побитті" приватною ініціативою потерпілого. Суд визнав, що ефективний захист права Конвенції на фізичну недоторканність не вимагає публічного переслідування у всіх випадках нападу приватних осіб (див. Сандра Янкович проти Хорватії, № 38478/05, п. 50, 5 березня 2009 р.). Однак у контексті насильства в сім'ї він вважає, що можливість порушити приватне провадження у справі недостатня, оскільки таке провадження очевидно вимагає часу і не може служити для запобігання повторенню подібних інцидентів (див. *Bevacqua та S.*, цитовані вище, § 83; див. також Рекомендацію Ради Європи Rec (2002) 5, цитовану в пункті 59 вище). Приватне обвинувачення покладає надмірний тягар на жертву домашнього насильства, перекладаючи на неї відповідальність за збір доказів, здатних встановити вину насильника відповідно до кримінального стандарту доказування. Як визнав уряд, збір доказів викликає труднощі у випадках, коли зловживання трапляються в приватних умовах без присутності свідків, а іноді не залишає відчутних слідів. Суд погоджується, що це завдання не з легких навіть для професійних правоохоронців, але такий виклик стає непереборним для жертви, яка, як очікується, збирає докази самостійно, продовжуючи жити під тим самим дахом, як і злочинець, будучи фінансово залежною на нього, і боячись репресій з його боку. Більше того, навіть якщо судовий розгляд призведе до обвинувального вироку, потерпілому не може бути забезпечений необхідний захист, наприклад, захисний або обмежувальний припис, через відсутність таких заходів у російському законодавстві.

83. В *Опузі* (цитований вище, §§ 138-39) Суд перерахував певні фактори, які можна було б врахувати при вирішенні питання про те, чи слід насильство в сім'ї піддавати публічному переслідуванню, і застосував принцип, що "... чим серйознішим буде злочин, або чим більший ризик подальших злочинів, тим більше ймовірність того, що притягнення до кримінальної відповідальності має продовжуватися в інтересах суспільства, навіть якщо жертви відкликають скаргу". В інших випадках Суд переконався, що, якщо прокурор мав право ініціювати кримінальне розслідування за фактами легких тілесних ушкоджень, коли злочин мав суспільне значення або потерпілий не зміг захистити свої інтереси, то національне законодавство забезпечило належну основу для кримінального переслідування за вчинення домашнього насильства (див. *Валіулієне*, § 78 та *Бальян*, § 63 - цитовано вище).

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

84. Навпаки, російський закон не робить винятків із правила, згідно з яким ініціювання та провадження у справі щодо таких злочинів повністю залежать від ініціативи та рішучості потерпілого. Суд повторює, що органи прокуратури повинні були мати можливість продовжувати провадження у справі, яка становить суспільний інтерес, незалежно від відкликання скарги потерпілого (див. Опуз, цитований вище, § 145). Російські органи влади не звернули уваги на Рекомендації Ради Європи Rec (2002) 5, яка вимагала від держав-членів передбачити, щоб кримінальне провадження могло бути порушене прокурором та щоб жертви мали ефективний захист під час таких проваджень проти погроз та можливих актів помсти (§§ 39 та 44, цитовані у пункті 59 вище). Комітет CEDAW постійно критикував відмови владних структур від обвинувачення у вчиненні насильства в сім'ї. У 2015 році у своїх заключних зауваженнях щодо восьмого періодичного звіту Російської Федерації Комітет висловив стурбованість високою поширеністю насильства над жінками - яке вважалося "приватною справою" - і рекомендував російській державі вносити зміни до відповідного закону, щоб передбачити примусове переслідування домашнього насильства (див. Параграф 64 вище). В думках, які він нещодавно висловив щодо скарги на насильство в сім'ї проти Росії, яка була подібною до тієї, яку було розглянуто у цій справі, Комітет встановив, що покладання тягаря доказування на жертву домашнього насильства у приватних справах, є відмовою у доступі до правосуддя та порушує зобов'язання Росії відповідно до Конвенції CEDAW (див. пункт 65 вище).

85. Загалом, Суд вважає, що російська правова база - яка не визначає насильство в сім'ї як окремого правопорушення або як обтяжуючу обставину вчинення інших правопорушень і встановлює мінімальний поріг тяжкості тілесних ушкоджень, необхідних для притягнення до кримінальної відповідальності - не відповідає вимозі створити та ефективно застосовувати систему покарання за всі форми домашнього насильства та надання достатніх гарантій для жертв (див. Опуз, цитований вище, § 145).

(ii) Зобов'язання запобігати відомому ризику неналежного поводження

86. Суд повторює, що державні органи зобов'язані вживати заходів захисту у вигляді ефективного стримування серйозних порушень особистої недоторканності особи з боку її сім'ї або партнера (див. М. та інші проти Італії та Болгарія, № 40020/03, § 105, 31 липня 2012 року, та

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Опуз, цитований вище, § 176). Втручання влади в приватне та сімейне життя може стати необхідним для захисту здоров'я та прав потерпілого або запобігання злочинним діям за певних обставин (див. Опуз, § 144 та Еремія, § 52, обидва цитовані вище). Необхідно оцінити ризик реальної та негайної загрози, враховуючи особливий контекст домашнього насильства. У такій ситуації це не лише питання про зобов'язання забезпечити загальний захист суспільства, але перш за все врахувати повторність послідовних епізодів насильства в сім'ї (див. Талпис, цитований вище, § 122, далі) посилення). Суд у багатьох випадках встановив, що, навіть коли органи влади не залишалися повністю пасивними, вони все ще не виконали своїх зобов'язань згідно зі статтею 3 Конвенції, оскільки вжиті ними заходи не зупинили кривдника від вчинення подальшого насильства над жертвою. (див. Беваква та С., цитований вище, § 83; Опуз, цитований вище, §§ 166-67; Еремія; цитований вище, §§ 62-66; і В. проти Республіки Молдова, № 61382/09, § 53, 16 липня 2013 року).

87. Заявниця вперше повідомила владу про насильство свого партнера 1 січня 2016 року. Вона повідомила про подальші випадки насильства чи погрози насильством шляхом екстрених викликів до поліції або подання офіційних кримінальних скарг 25 січня, 18 травня, 30 липня та 1 серпня 2016 року та 12 та 21 березня 2018 року. У своїх скаргах вона повідомила владу про погрози насильства та фактичне насильство, здійснене С., та надала медичні докази, що підтверджують її твердження. Отже, чиновники знали, або повинні були знати, про насильство, якого зазнала заявниця, і про реальний та негайний ризик того, що насильство може повторитися. Враховуючи ці обставини, влада зобов'язалася вжити всіх розумних заходів щодо її захисту (див. Еремію, § 58, та Бальян, § 62, обидва цитовані вище).

88. У значній більшості держав-членів Ради Європи жертви домашнього насильства можуть звернутися за негайними заходами захисту. Такі заходи широко відомі як "обмежувальні приписи" або "захисні приписи", і вони спрямовані на те, щоб запобігти повторенню домашнього насильства та захистити жертву такого насильства, як правило, вимагаючи від правопорушника залишити місце спільного проживання та утримуватися від наближення чи звернення до жертви (див. для прикладів таких заходів Закон про захист сім'ї Туреччини, цитований в Опузі, цитований вище, § 70; Закон про насильство в сім'ї Молдови, цитований вище, цитується в Еремії, § 30; розділ 7 Закон Хорватії про захист від насильства в сім'ї, цитований у справі А. проти Хорватії, пункт 42, та стаття 282 Кримінально-процесуального кодексу

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Італії, цитований у Талпісі, цитований вище, § 51). Комітет CEDAW та Спеціальний доповідач ООН з питань насильства над жінками визначили ключові особливості, які мають бути в таких приписах, щоб забезпечити ефективний захист жертви (див. Пункти 56 та 58 вище).

89. Росія залишається серед небагатьох держав-членів, національне законодавство яких не передбачає захист жертв домашнього насильства жодними схожими заходами. Уряд-відповідач у своїх зауваженнях не визначив жодних заходів, які органи влади могли б використати для забезпечення захисту заявниці. Що стосується заяви про державний захист - до якої заявниці в кінцевому підсумку вдалася (див. Пункт 37 вище), Суд зауважує, що схема захисту держави спрямована на захист свідків до і під час судових процесів проти будь-яких спроб «придушити» чи змінити їхні показання. У випадках домашнього насильства особа злочинця відома, і обмежувальний припис тримає його подалі від потерпілої, щоб вона могла вести нормальне життя за таких обставин. Навпаки, заходи захисту свідків прагнуть перешкодити нападам ще невідомих злочинців. Вони часто включають дуже руйнівні та дорогі заходи, такі як цьлодобова охорона, переїзд, зміна посвідчення особи або навіть пластична хірургія. Такі жорсткі заходи зазвичай є непотрібними в контексті насильства в сім'ї, коли наявність захисного припису та суворий контроль за дотриманням партнером його умов забезпечать безпеку жертви та виконають зобов'язання держави щодо захисту від ризику неналежного поведіння (див. А. проти Хорватії, §§ 62-80 та Еремія, §§ 59-65, обидва цитовані вище).

90. У цьому випадку не можна сказати, що російська влада робила будь-які справжні спроби запобігти повторенню насильницьких атак проти заявниці. Її неодноразові повідомлення про фізичні напади та викрадення в першій половині 2016 року не призвели до вжиття жодних заходів проти С.. Незважаючи на тяжкість дій, влада лише отримала від нього пояснення і дійшла висновку, що це питання приватне між ним та заявницею. Кримінальну справу було вперше відкрито лише у 2018 році - тобто через два роки після першого посягання, про яке повідомлялося. Це стосувалося не будь-якого насильницького діяння з боку С., а набагато меншого злочину – втручання в її приватне життя. Незважаючи на те, що порушення кримінальної справи дозволило заявниці подати заяву про державний захист та заходи безпеки, вона не отримала жодного офіційного рішення щодо своєї заяви, на яке вона мала право згідно із законодавством. Позиція, висловлена обласною поліцією – визнати заяву необґрунтованою, описуючи серію випадків насильства в сім'ї як

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

просте почуття між нею та С., яке не було гідним втручання держави (див. Пункт 37 вище). Нарешті, пізніша серія інцидентів щодо переслідування та погрози смертю у березні 2018 року не призвела до вжиття будь-яких захисних заходів.

91. Суд вважає, що реакція російських властей, яким було відомо про ризик повторного насильства з боку колишнього партнера заявниці, була явно неадекватною, враховуючи ступінь тяжкості правопорушень. Вони не вживали жодних заходів, щоб захистити заявницю або засудити поведінку С.. Вони залишалися пасивними перед серйозним ризиком неналежного поводження з заявницею і через свою бездіяльність та невжиття заходів стримування дозволили С. продовжувати погрожувати, домагатися та нападати на заявницю без перешкод та безкарно (див. *Опуз*, §§ 169-70, та *Еремія*, §§ 65-66, обидва цитовані вище).

(iii) зобов'язання провести ефективне розслідування звинувачень у жорстокому поводженні

92. Обов'язок проводити ефективне розслідування всіх актів домашнього насильства є важливим елементом зобов'язань держави відповідно до статті 3 Конвенції. Для ефективності таке розслідування повинно бути оперативним та ретельним. Влада повинна вжити всіх розумних заходів для забезпечення доказів у справі, включаючи експертизи. Необхідна особлива ретельність при розгляді справ про домашнє насильство, і специфічний характер насильства в сім'ї повинен бути врахований під час судового розгляду. Зобов'язання держави проводити розслідування не буде виконано, якщо захист, передбачений національним законодавством, існує лише теоретично; перш за все, він також повинен ефективно працювати на практиці, і це вимагає негайного розгляду справи без зайвих затримок (див. *Опуз*, цитований вище, §§ 145-51 та 168; *ТМ і СМ проти Республіки Молдова*, § 46 та *Талпис*, §§ 106 та 129, всі цитовані вище).

93. З 1 січня 2016 року заявниця повідомляла в поліцію щонайменше про сім епізодів повторного серйозного насильства або погроз насильством від С. та подала докази, включаючи медичні висновки та заяви свідків, - підтверджуючи свої обвинувачення (див. Параграф 87 вище). Її заяви становили обґрунтовану скаргу про неналежне поводження, що спричинило зобов'язання провести розслідування, що відповідає вимогам статті 3.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

94. Відповідаючи на скарги заявниці, поліція здійснила низку коротких «досудових розслідувань», які незмінно завершувались відмовою у порушенні кримінальної справи на тій підставі, що не було вчинено кримінального правопорушення. Наглядові прокурори відмінили деякі рішення закриття справи. Вони, мабуть, визнали, що заяви заявниці були досить серйозними, щоб вимагати додаткового розгляду її скарг. Однак працівники поліції не вживали жодних додаткових дій та виносили подальші рішення про відмову у порушенні кримінальної справи; формулювання цих рішень відтворювало по суті текст попередніх рішень (див. пункти 11, 16, 19, 23, 27, 35 і 36 вище). Протягом більш ніж двох років повторних домагань з боку С., органи влади жодного разу не починали кримінальне розслідування щодо застосування або загрози насильства щодо заявниці. Єдина кримінальна справа, яка була порушена з 1 січня 2016 року, стосувалася не будь-яких насильницьких дій, а відносно незначного правопорушення щодо публікації фотографій заявниці (див. параграф 30 вище).

95. Суд у багатьох попередніх російських справах встановив, що органи влади, стикаючись з достовірними обвинуваченнями у неналежному поводженні, зобов'язані відкрити кримінальну справу; проведення "дослідчої перевірки" саме по собі не здатне відповідати вимогам ефективного розслідування згідно зі статтею 3. Цей попередній етап має занадто обмежену сферу застосування і сам не може призвести до судового розгляду та покарання винного, оскільки подальше відкриття кримінальної справи та її розслідування є необхідними умовами для обвинувачення, яке може бути розглянуто судом. Суд визнав, що відмова у відкритті кримінальної справи за достовірними обвинуваченнями у серйозному неналежному поводженні є свідченням невиконання державою свого процесуального зобов'язання, передбаченого статтею 3 (див. Ляпін проти Росії, № 46956/09, §§ 134-40, 24 липня 2014 року; Олісов та інші проти Росії, номери 10825/09 та 2 інші, §§ 81-82, 2 травня 2017 року, і Самесов проти Росії, № 57269/14, п. 51- 54, 20 листопада 2018 р.).

96. Як і в тих, так і в багатьох інших випадках, небажання працівників поліції ініціювати та проводити кримінальне розслідування оперативно та старанно, призвело до втрати часу і підірвало їхню здатність забезпечувати докази у справах щодо домашнього насильства. Навіть коли заявниці нанесли видимі ушкодження, наприклад, після нападів 25 січня та 18 травня 2016 року, судово-медична експертиза не була призначена відразу після інциденту. Стосовно першого інциденту

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

прокурор повинен був втрутитися до того, як поліція призначить медичний огляд, який відбувся лише у березні 2016 року - майже через два місяці після подій. Стосовно другого інциденту поліція передала це питання колегам в іншому регіоні, що спричинило затримку майже на три місяці. Враховуючи кількість часу, що минув з моменту інциденту, описаного у скарзі заявниці, медичне обстеження стало безглуздим; отже, не можна стверджувати, що вона відмовилася від такої експертизи.

97. Суд не переконаний, що російська влада зробила будь-яку серйозну спробу встановити обставини нападу або зробила загальну оцінку низки насильницьких дій, що є необхідним у справах щодо насильства в сім'ї. Обсяг їхніх перевірок у більшості випадків обмежувався слуханням версій кривдника. Поліцейські застосовували різноманітні тактики, які дозволяли їм у найкоротші терміни проводити кожну перевірку. Перша така тактика полягала в тому, щоб вговорити злочинця на виправлення заподіяної шкоди. Після того, як він замінив розбите скло її автомобіля і повернув заявниці посвідчення особи та особисті речі, поліція заявила, що жодного правопорушення не було вчинено, як ніби нічого не було (див. Пункти 11 і 35 вище). Крім того, працівники поліції прагнули врізати події, про які заявниця їм повідомила. Таким чином, замах на життя заявниці шляхом розрізання гальмівного шланга в її автомобілі розглядався як незначна справа про пошкодження майна, і поліція закрила це питання, посилаючись на те, що заявниця не представила оцінку шкоди (див. Пункти 23 до 27 вище).

98. Наштовхуючись на вказівки на злочини, наприклад, зафіксовані травми або текстові повідомлення, що містять погрози смертю, поліція підняла планку для доказів, необхідних для порушення кримінальної справи. Вони заявляли, що для встановлення побоїв потрібно доказ більше одного удару, і що загрози смерті повинні бути "реальними та конкретними", щоб особі бути притягнутим до кримінальної відповідальності (див. Пункти 19 та 23 вище). Вони не наводили жодної адміністративної чи судової практики, яка б підтримувала таке тлумачення кримінально-правових положень. Суд повторює, що заборона неналежного поводження згідно зі статтею 3 охоплює всі без винятку форми домашнього насильства, і кожен подібний акт породжує зобов'язання розслідувати. Навіть один удар може викликати почуття страху та туги у потерпілої та прагнути зламати її моральний та фізичний опір (див. практику, цитовану в пункті 73 вище). Погрози - це форма психологічного насильства, і вразлива жертва може відчувати

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

страх незалежно від об'єктивного характеру таких залякуючих поведінок. Комітет CEDAW зазначив, що, щоб бути визнаним таким, гендерно зумовлене насильство не потребує "прямої та негайної загрози життю чи здоров'ю жертви" (див. Пункт 56 вище). Це означає, що влада повинна завжди робити спробу з'ясувати, що сталося, і не слід покладатися на поспішні чи необгрунтовані висновки, щоб закрити таке провадження.

99. Уряд звинувачував заявницю у відсутності ініціативи щодо використання кримінально-правових засобів захисту. На їхню думку, її неподання або подальше відкликання кримінальних скарг заважало владі продовжувати кримінальне провадження проти С.. Суд не може прийняти цю думку. Він повторює, що положення російського законодавства, які роблять кримінальне розслідування суворо залежним від розгляду скарг жертвою, несумісні із зобов'язанням держави щодо покарання за всі форми домашнього насильства. Беручи до уваги особливо вразливе становище жертв домашнього насильства, законодавча база повинна дати владі можливість розслідувати випадки домашнього насильства як питання, що становлять суспільний інтерес, і карати осіб, відповідальних за такі діяння (див. див. Опуз, пункти 145 та 168; ТМ and СМ проти Республіки Молдова, § 46 та В. v. Республіка Молдова, § 54, всі цитовані вище). У цій справі, незважаючи на серйозність нападу на вагітну заявницю, що призвело до припинення її вагітності, влада не розглядала, якими були мотиви відкликання скарги та чи серйозність нападів вимагала від них розслідування кримінальної справи. Вони не розпочали службового розслідування цього питання, навіть якщо викрадення та серйозні тілесні ушкодження, такі як припинення вагітності, могли розслідуватись як справи публічного обвинувачення (див. Пункт 46 вище).

100. Нарешті, уряд стверджував, що заявниці були доступні інші правові засоби захисту, які, якби вона їх застосовувала, могли допомогти державі виконати свої процесуальні зобов'язання відповідно до Конвенції – подання до С. цивільного позову про відшкодування збитків. Така дія могла призвести до виплати компенсації, але не до притягнення до відповідальності відповідальних осіб. Відповідно, це не сприятиме виконанню державою свого процесуального зобов'язання згідно зі статтею 3 стосовно розслідування насильницьких дій (див. Беганович проти Хорватії, № 46423/06, п. 56, 25 червня 2009 р. Та Абду проти Болгарії, № 26827/08, § 51, 11 березня 2014 року).

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

101. З огляду на те, як органи розглядали цю справу, зокрема, небажання влади починати кримінальне розслідування щодо обгрунтованих скарг заявниці на неналежне поводження С. та невжиття проти нього ефективних заходів, що забезпечили б його покарання відповідно до діючих правових положень - Суд встановлює, що держава не виконала свого обов'язку розслідувати неналежне поводження, яке зазнала заявниця.

(iv) Висновок

102. Отже, було порушення статті 3 Конвенції. У світлі цього висновку Суд вважає, що не слід перевіряти, чи не було в цьому випадку порушення статті 13 (порівняйте Опуз, цитований вище, §§ 203-05).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 14 КОНВЕНЦІЇ У КОНТЕКСТІ СТАТТІ 3

103. Заявниця скаржилася на те, що невжиття російською владою конкретних заходів щодо боротьби з дискримінацією за ознакою статі проти жінок стала порушенням статті 14 Конвенції, вчиненим у поєднанні зі статтею 3. Відповідна частина статті 14 зазначає:

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, ...

A. Зауваження сторін

104. Уряд стверджував, що основні положення Конвенції CEDAW, включаючи положення про рівність, були записані в російській Конституції. Російська влада відповідально діяла за скаргами заявниці та проводила перевірки стосовно її звинувачень. Вона не стверджувала, що будь-які державні чиновники намагалися відвернути її від притягнення до кримінальної відповідальності С. чи давати свідчення проти нього, або що вони іншим чином перешкождали її спробам шукати захисту проти свого насильника-партнера. Заявниця не подала жодних статистичних даних, які б свідчили, що жінки в Росії, які скаржилися на домашнє насильство, підлягали дискримінаційному поводженню.

105. Заявниця - посилаючись на офіційну статистику, а також незалежні дослідження та дослідження, проведені захисниками у сфері гендерного насильства - стверджувала, що домашнє насильство було

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

широко поширене в Росії та непропорційно впливало на жінок. Її власний випадок ілюстрував відсутність засобів захисту жертв насильства в сім'ї в Росії, де правоохоронні органи проявляли патріархальне та дискримінаційне ставлення до проблеми домашнього насильства, розглядаючи його як "меншу форму" насильства та "приватну справу". Незважаючи на те, що заявниця подала більше семи заяв владі, вони не почали розслідування і не запобігли подальшим нападам, виявивши вражаючий рівень поступливості та співучасті у неналежному поведженні, яке вона зазнала. Протягом десятиліття різні органи ООН висловлювали занепокоєння щодо високого рівня насильства над жінками в Росії та закликали Росію привести своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів. Натомість російські законодавці скасували існуючий захист жертв насильства в сім'ї та декриміналізували побої в сім'ї в 2017 році. Підтримка декриміналізації на найвищому політичному рівні показала, що дискримінація жінок є частиною офіційної державної політики, яка виступає за "традиційні цінності" та жорсткі гендерні ролі та не здатна засудити застосування фізичного насильства щодо членів сім'ї.

106. Третя сторона, Фонд «Рывны права», заявила, що важливо, щоб випадки домашнього насильства розглядалися відповідно до статті 14 спільно зі статтею 3, враховуючи, що дискримінація є основним аспектом такого насильства, що породжує позитивні зобов'язання держави щодо запобігання, захисту, розслідування, кримінального переслідування та відшкодування збитків. Гендерно зумовлене насильство - це форма дискримінації жінок та домашнє насильство, яке непропорційно та по-різному впливає на жінок, вимагаючи гендерно-чутливого підходу до розуміння рівня болю та страждань, які зазнають жінки. Посилаючись на широкий вибір міжнародних правових актів з прав людини, третя сторона окреслила сферу та характер позитивних зобов'язань держави у сфері домашнього насильства.

107. Коментуючи зауваження третіх осіб, Уряд заявив, що вони містять недостовірну інформацію. Російське законодавство вже адекватно захищало жертв домашнього насильства, і прийняття будь-якого конкретного законодавства було зайвим.

В. Прийнятність

108. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції або непринятною з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ
© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

С. Суть

1. Принципи, що застосовуються до оцінки заяв про дискримінацію у випадках насильства в сім'ї

109. Відповідно до усталеної судової практики Суду, для того, щоб постало питання відповідно до статті 14, має бути різниця у поводженні до осіб, які перебувають у аналогічній чи відповідно подібній ситуації. Така різниця у поводженні є дискримінаційною, якщо вона не має об'єктивного та розумного обґрунтування. Суд також прийняв, що загальна політика, яка має непропорційно-шкідливий вплив на певну групу, може вважатися дискримінацією, навіть якщо вона спеціально не спрямована на цю групу і немає дискримінаційного наміру. Дискримінація, яка суперечить Конвенції, також може бути результатом фактичної ситуації (див. *DH та інші проти Чехії [GC]*, № 57325/00, § 175, *ECHR 2007-IV* та *SAS проти Франції [GC]*, № 43835/11, § 161, ЄСПЛ 2014 (витяги)).

110. Беручи до уваги умови спеціальні правові інструменти - насамперед Конвенції CEDAW, та роботи Комітету CEDAW - Суд визнав, що насильство над жінками, включаючи домашнє насильство, є формою дискримінації щодо жінок. Нездатність держави щодо захисту жінок від домашнього насильства порушує їхнє право на рівний захист закону, незалежно від того, чи є вона умисна, чи ні (див. *Опуз*, цитований вище, §§ 185–91). У своїй загальній рекомендації № 19 (1992) щодо насильства над жінками Комітет CEDAW уточнив, що визначення дискримінації щодо жінок у статті 1 Конвенції CEDAW включає гендерне насильство, яке розуміється як насильство, яке "спрямоване проти жінки, тому що вона жінка або що впливає на жінок непропорційно» (див. параграф 52 вище). Через двадцять п'ять років загальною рекомендацією Комітету № 35 (2017) було підтверджено, що заборона гендерного насильства щодо жінок як форми дискримінації жінок перетворилася на принцип міжнародного звичаєвого права (див. Пункт 55 вище).

111. Що стосується розподілу тягаря доказування у справах про дискримінацію, Суд постановив, що як тільки заявниця виявила різницю в поводженні, тоді уряд-відповідач повинен показати, що ця різниця в поводженні може бути виправданою. (див. *DH та інші*, цитовані вище, § 188). У контексті насильства над жінками, якщо буде встановлено, що воно непропорційно впливає на жінок, тягар

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

перекладається на уряд, щоб продемонструвати, які заходи вітчизняні органи влади застосували, щоб усунути недоліки, пов'язані з гендерною ознакою, та забезпечити, щоб жінки могли здійснювати і повною мірою користуватися всіма правами і свободами людини нарівні з чоловіками. Суд неодноразово стверджував, що просування гендерної рівності сьогодні є головною метою в державах-членах Ради Європи і що різниця в ставленні, яка спрямована на забезпечення суттєвої гендерної рівності, може бути виправданою і навіть необхідною відповідно до статті 14 Конвенції (див. Константин Маркін проти Росії [GC], № 30078/06, § 47, ЄСПЛ 2012 (витяги) та Ёcis проти Латвії, № 12879/09, §§ 84-86, 10 січня 2019 року). Суттєва гендерна рівність може бути досягнута лише завдяки гендерно-чутливому тлумаченню та застосуванню положень Конвенції, що враховує фактичні нерівності між жінками та чоловіками та спосіб їх впливу на життя жінок. Стаття 14 не забороняє державі-члену по-різному ставитися до груп з метою виправлення "фактичної нерівності" між ними; дійсно, за певних обставин невдала спроба виправити нерівність шляхом іншого поводження сама по собі може призвести до порушення цієї статті (див. D.H. та інші, цитовані вище, § 175).

112. Що стосується питання про те, що є доказом prima facie, здатним перекласти тягар доказування на державу-відповідача, Суд повторює, що в процесі розгляду справи не існує процедурних перешкод для прийнятності доказів або наперед визначених формул для його оцінки. У випадках, коли заявники стверджують різницю в ефекті від загального заходу або фактичної ситуації, Суд багато в чому спирався на статистику, представлену сторонами, щоб встановити різницю в поводженні між двома групами - чоловіками та жінками - в подібних ситуаціях (див. Зарб Адамі проти Мальти, № 17209/02, §§ 77-78, ЄСПЛ 2006 - VIII та Ді Триціо проти Швейцарії, № 7186/09, § 66, 2 лютого 2016 року).

113. У справах щодо насильства в сім'ї Суд посилається на доповіді міжнародних та місцевих правозахисних організацій, періодичні звіти Комітету CEDAW та статистичні дані органів влади та академічних установ для встановлення існування первинного факту щодо того, що насильство стосується переважно жінок і те, що загальне ставлення місцевих органів влади - наприклад, поводження з жінками в поліцейських дільницях, коли вони повідомляють про домашнє насильство та судову пасивність у наданні ефективного захисту жертвам - створює клімат, сприятливий для домашнього насильства (див. Опуз, цитований вище, §§ 192-98, та Halime Kılıç проти

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Туреччини, № 63034/11, §§ 117-18, 28 червня 2016 року). Аналогічного висновку Суд дійшов і в інших справах, у яких національні органи влади не оцінили серйозності та масштабів проблеми домашнього насильства. Він виявив, що їхні дії вийшли за рамки простої невдачі чи затягування, і являли собою послідовність дій, що потурають такому насильству та відображають дискримінаційне ставлення до жертв за їх статтю (див. Еремія, § 89; Мудрик, § 63; ТМ і СМ проти Республіки Молдова, § 62; Талпис, § 145; та Bălşan, § 85, всі цитовані вище).

114. Після того, як було показано, що існує масштабний структурний ухил, наприклад, у вищезазначених випадках, заявниці не потрібно доводити, що вона також стала жертвою індивідуальних упереджень. Якщо, однак, немає достатніх доказів, що підтверджують дискримінаційний характер законодавства та практики чи їх наслідків, для встановлення претензії на дискримінацію вимагатиметься підтвердження упередженість будь-яких посадових осіб, які займаються справою жертви. За відсутності таких доказів той факт, що не всі санкції та заходи, призначені чи рекомендовані, були дотримані, сам по собі не розкриває прояву дискримінаційного наміру за ознакою статі (див. А. проти Хорватії, §§ 97 -104, і Слух, §§ 76-77, обидва цитовані вище).

2. Аналіз даної справи

(а) Застосування статті 14 спільно зі статтею 3

115. Суд повторює, що для застосування статті 14 порушення одного із матеріальних прав, гарантованих Конвенцією, не потрібно. Досить, що факти справи потрапляють "в рамки" іншого змістовного положення Конвенції або її Протоколів (див. Хамтоху та Аксенчик проти Росії [ВП], номери 60367/08 та 961/11, § 53, 24 січня 2017 року). Вище було встановлено, що заявницю піддавали нелюдському поводженню, якому держава не змогла запобігти (див. Пункти 75 та 102 вище); відповідно, факти справи потрапляють "у рамки" цього положення.

116. Що стосується вимоги, згідно з якою передбачувана різниця в поводженні стосується будь-якої з підстав статті 14, Суд зазначає, що "стать" прямо зазначено у статті 14 як заборонений дискримінаційний характер. Стаття 14 Конвенції, прийнята спільно зі статтею 3, застосовується у цій справі.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

(b) чи непропорційно постраждали від насильства в сім'ї жінки в Росії

117. Суд спочатку зазначає, що необхідність збирати статистичну інформацію про ступінь, причини та наслідки гендерного насильства є частиною конкретних рекомендацій Комітету CEDAW протягом більше двадцяти п'яти років (див. Загальну рекомендацію № 19 (1992) у пункті 52 вище). У 2004 році Спеціальний доповідач з питань насильства над жінками, його причин та наслідків зауважив, що статистика щодо насильства в сім'ї в Росії суперечлива або відсутня (§ 26 звіту, цитований у пункті 61 вище). У своєму періодичному огляді дотримання Росією своїх зобов'язань за Конвенцією CEDAW Комітет CEDAW висловив занепокоєння з приводу "високої поширеності насильства щодо жінок, зокрема домашнього та сексуального насильства ... та відсутності статистичних даних, розділених за віком, національністю та стосунки між жертвою та злочинцем, а також дослідження їх причин та наслідків» (див. пункт 64 вище).

118. Відсутність всеосяжної загальнодержавної статистики в Росії пов'язується з відсутністю в російському законодавстві жодного визначення правопорушень щодо насильства в сім'ї, що заважає вітчизняній владі класифікувати правопорушення як такі та дозволяє не збирати будь-яких послідовних даних про масштаби явища (див. звіт Human Rights Watch, цитований у пункті 66 вище). Через неможливість вітчизняних органів влади зібрати належну інформацію, Суд відкидає аргумент уряду про те, що заявниця якось винна у тому, що вона не представила офіційні дані, що свідчать про те, що жінки, жертви домашнього насильства в Росії, піддаються дискримінації.

119. На відміну від уряду, який не надав жодної статистичної інформації, заявниця подала офіційні дані, зібрані російською поліцією щодо "злочинів, вчинених в сім'ї та домогосподарстві ", які можна розглядати як найбільш близькі до статистики щодо домашнього насильства через характер правопорушень (див. параграф 41 вище). Загальна кількість зареєстрованих правопорушень, їх відповідна юридична категоризація та кількість жінок та неповнолітніх жертв були викладені в таблиці. Навіть враховуючи той факт, що один кримінальний інцидент міг заподіяти шкоду багатьом сторонам, очевидно, що останнім часом, як і в період 2015-17 років, жінки становили від 67% до 74% всіх дорослих жертв зареєстрованих злочинів "всередині сім'ї чи домогосподарства» Здається, що побої - злочин, що є найпоширенішою формою притягнення до кримінальної

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

відповідальності за незначне насильство, - стосується виключно жінок та дітей, а загальна кількість цих двох категорій жертв дорівнювала або перевищувала загальну кількість зареєстрованих випадків. Що стосується злочину, що загрожує смертю чи тяжкою травмою, що також є частим проявом насильства в сім'ї, то кількість жертв серед жінок зростає за рік з 73,2% у 2015 році до 75,9% у 2016 році до 77% у 2017 році.

120. У 2017 році відбулося різке падіння загальної кількості злочинів, «вчинених у сім'ї та домогосподарстві», які заявниця пояснила декриміналізацією побоїв проти «близьких осіб» (див. Пункт 50 вище). Загальна кількість зареєстрованих правопорушень зменшилася більш ніж на 40%, з 65 555 до 38 311. Оскільки кількість повідомлень про погрози смертю чи каліцтвом практично не змінилася, притягнення до відповідальності за побої та «повторні побої» впало в одинадцять разів, з 25 948 в 2016 році до всього 2266 у 2017 році. На жінок припадало 95% дорослих жертв у цих випадках. Надзвичайне зменшення кількості зареєстрованих правопорушень не могло бути спричинене вжиттям будь-яких ефективних заходів щодо насильства в сім'ї, оскільки не було вжито жодних заходів, спрямованих на вирішення цієї проблеми. Суд погоджується з поясненням заявниці, що декриміналізація побоїв призвела до ще більшої недооцінки повідомлень про домашнє насильство, багато інших випадків яких не включені в статистику поліції.

121. Навіть не беручи до уваги ефект декриміналізації, кількість злочинів, зареєстрованих по всій країні, залишається виключно низьким по відношенню до 65 мільйонів дорослих жінок у Росії і не співпадає з фактичною частотою домашнього насильства, як це було встановлено в багатьох дослідженнях. Комплексне дослідження, проведене Всесвітньою організацією охорони здоров'я, показало, що про домашнє насильство є в усьому світі і що кожна четверта жінка в європейському регіоні зазнала фізичного чи сексуального насильства (див. Звіт ВООЗ за 2013 рік під назвою Глобальні та регіональні оцінки насильства щодо жінки: поширеність та наслідки насильства щодо інтимного партнера та непартнерського сексуального насильства).

122. Ситуація в Росії видається ще більш складною. У доповіді Спеціального доповідача від 2004 р. щодо насильства над жінками відзначається твердження російських жіночих груп про те, що " домашнє насильство залишається серйозно недооціненим, недостатньо зафіксованим і значною мірою ігнорується владою" (див. Пункт 28

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

звіту, цитований у пункті 61 вище). Мала кількість скарг, розслідувань та судових розглядів справ щодо домашнього насильства та насильства щодо жінок викликала занепокоєння Комітетом ООН проти катувань у його періодичному звіті про Росію за 2012 рік (див. Пункт 63 вище). Загальнонаціональне дослідження Служби статистики та Міністерства охорони здоров'я та регіональне дослідження Академії наук встановили, що більше половини російських жінок зазнали словесного насильства або фізичного насильства, але лише 10% з них повідомили про це в поліцію (див. пункти 42 та 43 вище). Російська громадська організація підрахувала, що певна форма домашнього насильства стосується кожної четвертої сім'ї (див. Пункт 44 вище). Російський омбудсмен, не наводячи конкретних цифр, визнав, що багато жінок-жертв не звертаються за допомогою до поліції чи влади, оскільки вони не сподіваються знайти там допомогу (див. Пункт 45 вище). Для цього ж, нещодавній всебічний звіт про домашнє насильство в Росії від Human Rights Watch зазначав, що переважна більшість жінок, які пережили домашнє насильство, не повідомили про це в поліцію і не звернулися за допомогою до влади (див. Пункт 66 вище).

123. Нарешті, на питання про те, чи мають жінки, які є жертвами домашнього насильства, рівний доступ до правосуддя, Суд вище зазначав, що потерпілі не мали доступу до публічного переслідування таких правопорушень, крім короткого періоду між липнем 2016 року та січнем 2017 року (див. параграф 49 вище). Більшість випадків насильства в сім'ї були віднесені до правопорушень приватного обвинувачення в російській правовій системі, що поклало відповідальність за переслідування на потерпілого (див. Параграф 82 вище). Офіційна статистика департаменту Верховного Суду Російської Федерації свідчить, що ця класифікація непропорційно та негативно впливає на перспективи успіху потерпілих, які шукають доступу до правосуддя. Загальна кількість виправдальних вироків у системі кримінальної юстиції Росії у 2013-14 роках становила менше 1% усіх кримінальних справ, що розглядаються судами загальної юрисдикції. Приблизно 70% цих виправдувальних вироків було винесено у справах приватного обвинувачення (3894 із 5624 справ у 2013 році та 3 778 із 5167 справ у 2014 році), хоча такі справи склали менше 5% усіх кримінальних справ (49,315 з 946,747 справ у 2013 році, 45 447 із 936 771 справи у 2014 році). Більше того, випадки приватного обвинувачення в чотири рази частіше припиняються з різних процедурних підстав порівняно зі справами публічного обвинувачення (78% порівняно з 19% у 2013 році та 76% порівняно з 19% у 2014

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

році). Звідси випливає, що жертви домашнього насильства фактично перебувають у неблагополучній ситуації.

124. Щодо суттєвих доказів, поданих заявницею, та інформації з вітчизняних та міжнародних джерел, Суд вважає, що існують ознаки *prima facie*, що насильство в сім'ї непропорційно впливає на жінок у Росії (див. цитований вище Оруз, § 198). Жінки складають велику більшість жертв "злочинів, вчинених в сім'ї та домогосподарствах" в офіційній статистиці поліції, насильство над жінками значною мірою недостатньо зафіксовано, а жінки мають набагато менший шанс забезпечити переслідування та засудження зловмисників внаслідок національної класифікації таких правопорушень

с) чи вживали російські органи влади політичні заходи, спрямовані на досягнення гендерної рівності

125. Відповідно до зобов'язання держави згідно Конвенції CEDAW засуджувати дискримінацію жінок у всіх її формах, стаття 19 Конституції Росії встановлює принцип рівності прав і свобод для чоловіків і жінок, а також проголошує, що вони повинні мати рівні можливості щодо їх реалізації. У цьому випадку передбачувана дискримінація не впливає з будь-якого законодавства, яке є дискримінаційним, а є результатом фактичної ситуації, в якій насильство непропорційно впливає на жінок (порівняйте Опуз, цитований вище, § 192). Відповідно, Суд вивчить, чи вживали російські органи політичні заходи щодо протидії дискримінаційному поводженню з жінками та захисту їх від домашнього насильства.

126. Російська влада визнала масштабність проблеми насильства над жінками у своїх доповідях перед Комітетом CEDAW. Ще в 2004 році вони заявляли, що "14 000 жінок щорічно вбиваються чоловіками чи іншими членами сім'ї", і що "ситуація погіршується відсутністю статистичних даних, а також ставленням органів правопорядку до цього, оскільки вони розглядають таке насильство не як злочин, а як "приватне питання" між подружжям" (див. § 26 доповіді Спеціального доповідача, цитованої в пункті 61 вище). Спеціальний доповідач з питань насильства над жінками визначив відсутність законодавства щодо домашнього насильства в Росії як основну перешкоду для боротьби з таким насильством (там же, § 36). На її думку, відсутність конкретного законодавства сприяла безкарності за злочини, вчинені в приватній сфері, але також стримувала жінок від поновлення прав та

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

посилювала небажання поліції серйозно ставитися до проблеми, яку вони не вважали злочином (там же, § 38).

127. Договірні органи Організації Об'єднаних Націй вважають, що наполегливе небажання російської влади визначити домашнє насильство у своєму законодавстві є несумісним із міжнародними зобов'язаннями. Заключні зауваження Комітету CEDAW щодо шостого, сьомого та восьмого періодичних звітів Російської Федерації у 2010-15 роках закликали Росію прийняти всебічне законодавство щодо запобігання та протидії домашньому насильству та притягнення до відповідальності за такі злочини (див. Пункт 64 вище). Комітет з економічних, соціальних та культурних прав та Комітет проти катувань відзначили відсутність визначення домашнього насильства в російському законодавстві як проблематичне з точки зору дотримання відповідних договорів (див. вище пункти 62 та 63). Розглядаючи індивідуальне повідомлення російської жінки, яка стала жертвою домашнього насильства, Комітет CEDAW встановив, що невдалі зміни до законодавства щодо насильства в сім'ї позбавила її можливості вимагати справедливості та порушила положення Конвенції CEDAW (див. пункт 65 вище).

128. Незважаючи на високий рівень насильства в сім'ї, про який свідчить вищезазначена статистична інформація, російські органи влади до цього часу не прийняли жодного законодавства, здатного вирішити цю проблему та запропонувати захист жінкам, яким це не завдало непропорційного впливу. Як зауважив російський омбудсмен, за останні двадцять років було розроблено понад сорок законопроектів, але жоден не був прийнятий (див. Пункт 45 вище). Вище Суд встановив, що діючі кримінально-правові положення є недостатніми для захисту від багатьох форм насильства та дискримінації щодо жінок, таких як цькування, переслідування, примусова поведінка, психологічні чи економічні зловживання або повторення подібних інцидентів, що тривали протягом довгого часу (див. параграф 81 вище). Відсутність будь-якого законодавства, яке визначало би явище домашнього насильства та протидію йому на системному рівні, відрізняє даний випадок від справ проти інших держав-членів, у яких таке законодавство вже було прийнято, але з різних причин не працювало (див. Опуз, § 200; Еремія, §§ 89-90; та Талпис, § 147, всі цитовані вище).

129. У 2016 році до Кримінального кодексу було внесено поправки з метою декриміналізації окремих правопорушень, у тому числі побоїв.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Вперше в новітній історії Росії законодавство ввело розмежування між побиттями, нанесеними незнайомими людьми, та нападами на «близьких людей». Перший випадок був перекласифікований як адміністративне правопорушення, останнє стало елементом обтяжуючої ознаки побиття (див. Пункт 49 вище). Суд вважає, що позитивний розвиток російського законодавства запропонував перспективу більш широкого захисту жертв домашнього насильства. Введення нового обтяжуючого елемента в нападі на "близьких осіб" було переключено як більш тяжкий злочин, який підлягав змішаному публічно-приватному переслідуванню. Зміни до законодавства не тільки трансливали повідомлення про те, що така поведінка не буде визнаватись припустимою, але вони також мали практичний ефект для зменшення тягаря для жертв, які вже не залишалися повністю на власних можливостях. Як показав випадок заявниці, зміна не мала негайного ефекту. Вона повідомила поліцію про серйозні інциденти в липні, серпні та вересні 2016 року, включаючи напади, замах на її життя та насадження пристрою відстеження. Поліція, однак, залишалася такою ж пасивною, як і раніше, прагнучи спростити характер інцидентів і якнайшвидше закрити справу.

130. Суд не може припустити, що могло б бути наслідком поправок 2016 року, якби було здійснено професійну підготовку суддів та правоохоронців. Яки це й сталося, той правовий режим, який пропонував певну форму захисту від домашнього насильства, був короткочасним. Менш ніж через півроку, на початку 2017 року, російський парламент знову вніс зміни до норм Кримінального кодексу, усунувши посилання на "близьких осіб" як обтяжуючу ознаку (див. пункт 50 вище). Як наслідок, домашнє насильство, в черговий раз, офіційно не було зазначено чи визначено в жодному законодавстві - адміністративному чи кримінальному. Перший напад, чи то на сторонніх, чи на партнерів, зник із сфери кримінального права. За повторні випадки нападу притягуються до кримінальної відповідальності лише тоді, коли за дванадцять місяців до повторного нападу на правопорушника було накладено адміністративне стягнення. Поправки 2017 року також ускладнювали покарання за випадки насильства в сім'ї, оскільки жертви повинні розпочати два розслідування у короткий термін, спочатку «закріпивши» стягнення правопорушника в суді про адміністративні правопорушення, а потім порушивши справу приватного обвинувачення за звинуваченням у "повторному побитті".

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

131. Комітет CEDAW нещодавно мав можливість розглянути російську законодавчу базу після поправок 2017 року. Відзначаючи відсутність у російському законодавстві визначення поняття "домашнє насильство", він висловлює думку, що поправки, що декриміналізують напад на близьких осіб, "йдуть у неправильному напрямку" та "призводять до безкарності для винних" (див. Пункт 65 вище). Суд погоджується з цією оцінкою. Вище було встановлено, що чинне російське законодавство є недостатнім для подолання явища домашнього насильства та забезпечення достатнього захисту для його жертв (див. Пункт 85 вище). Він також не захищає жінок від поширеного насильства та дискримінації.

132. На думку Суду, постійне неприйняття законодавства щодо боротьби з домашнім насильством та відсутність будь-яких подожень про захисні/обмежувальні приписи чітко свідчать про те, що дії влади в цій справі не були простою невдачею чи тяганиною в протидії насильству проти заявниці, але впливали з їх небажання визнати серйозність та ступінь проблеми домашнього насильства в Росії та його дискримінаційний вплив на жінок. Формуючи довгі роки клімат, який сприяв домашньому насильству, російська влада не спромоглася створити умови для суттєвої гендерної рівності, яка б дозволила жінкам жити вільно від страху неналежного поведіння, порушення їх фізичної недоторканності та отримати рівний захист закону.

133. Було порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 3.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

134. Стаття 41 Конвенції передбачає:

Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.

135. Заявниця вимагала 40 000 євро (євро) відшкодування моральної шкоди та 5 875,69 євро для судових витрат. Остання сума включала роботу адвокатів з НГО «Правова ініціатива» (Stichting Justice Initiative), які опитали заявницю та експертів, збирали документи та докази та розробляли документи до Суду. Місцеві дослідження коштували 50 євро на годину, а юридичні послуги - 150 євро на годину.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

136. Уряд заявив, що статтю 41 слід застосовувати відповідно до встановленої судової практики.

137. Суд присуджує заявниці 20 000 євро на відшкодування моральної шкоди та суми судових витрат, плюс будь-який податок, який може нараховуватись заявниці. Остання сума буде перерахована на банківський рахунок представників заявниці, НГО «Правова ініціатива» (Stichting Justice Initiative) в Нідерландах.

138. Суд вважає за доцільне встановити процентну ставку за замовчуванням на основі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої слід додати три проценти.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД

1. *Оголошує*, одноголосно, заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, одноголосно, що було порушення статті 3 Конвенції;
3. *Постановляє*, одноголосно, що немає необхідності розглядати скаргу відповідно до статті 13 Конвенції;
4. *Постановляє*, одноголосно, що було порушено статтю 14 Конвенції, прийняте разом із статтею 3;
5. *Постановляє* п'ятьма голосами проти двох
  - (а) що держава-відповідач повинна виплатити заявниці протягом трьох місяців з дня набрання законної сили згідно з пунктом 2 статті 44 Конвенції такі суми:
    - (i) 20 000 євро (двадцять тисяч євро) відшкодування моральної шкоди, плюс будь-який податок, який може бути нарахований, що підлягає перерахуванню у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовується на дату врегулювання;
    - (ii) 5 875,69 євро (п'ять тисяч вісімсот сімдесят п'ять євро 69 центів) для відшкодування судових витрат, плюс будь-який податок, який може нараховуватись заявниці, що сплачується на банківський рахунок представників заявниці;
  - (б) що з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку на зазначені суми сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду дефолту плюс три проценти;

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ
© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

6. *Відхиляє*, п'ятьма голосами проти двох, решту вимог заявниці про справедливу сатисфакцію.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 9 липня 2019 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Fatoş Aracı, Заступник Секретаря
Gaetano, Голова

Vincent A. De

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 правила 74 Регламенту Суду до цього рішення додаються такі окремі думки:

- (a) окрема думка судді Пінто де Альбукерке, до якої приєднався суддя Дедов;
- (b) узгоджена думка судді Дедова;
- (c) окрема думка судді Сергідеса.

**Окрема думка судді Пінто де Альбукерке,
до якої приєднався суддя Дедов**

1. У Володиної з'явилася можливість безпрецедентним чином вирішити хвилюючу проблему насильства в сім'ї. Мало того, що заявник переживала моменти жорстокого фізичного насильства, вона також, як повідомляється, перенесла і продовжує терпіти болісні душевні страждання. Статистичні дані показують, що цей випадок є всього лише один, яскравий приклад набагато більш системної проблеми. [1] Більшість запропонували чотири конкретних вклади у визнанні необхідності усунення порушень, понесених заявником, і вони заслуговують на похвалу за це. Однак, на мою думку, більшість втратило можливість ще більше просунути позицію Суду щодо вирішення проблеми побутового насильства як порушення прав людини. З цієї причини я згоден з думкою, але я відчуваю себе зобов'язаним частково не погодитися з доводами.

А. Позитивні аспекти вирішення більшості

1. Гендерно-чутливе тлумачення Конвенції

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

2. Моє перше привітання стосується включення «тлумачення і застосування положень Конвенції з урахуванням гендерних факторів» [2], яке значно переносить тягар доведення з жертви на державу-відповідача [3]. Підхід, що враховує гендерні аспекти, визнає «фактичну нерівність між жінками і чоловіками» [4] і прагне до ефективного і реального гендерної рівності шляхом реагування на особливу вразливість жертв насильства в сім'ї [5]. Визнавши це, позитивний обов'язок держави захищати жінок від насильства в сім'ї має, перш за все, бути визнано в конкретному контексті, в якому відбувається насильство в сім'ї. Кілька звітів вказали на поширеність домашнього насильства в Росії. [6] Замість того щоб протидіяти цим контекстуальним реаліям, які піддають жінок і інші вразливі категорії людей до більшого ризику зіткнутися з насильством в сім'ї, російська держава [в] діях заохочує і увічнює важке становище жінок і дівчаток.

2. Зобов'язання боротися з гендерним насильством відповідно до звичайного міжнародного права

3. Другим моментом, на який слід звернути увагу, є те, що більшість підкреслює визнання Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок еволюційного перетворення насильства на гендерному ґрунті в форму дискримінації по відношенню до жінок в принцип звичайного міжнародного права [7]. Особливо принизливий характер насильства в сім'ї, який спрямований на приниження гідності жінки за допомогою «фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства» [8], може призвести до заборони на катування, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження відповідно до статті 3. [9], визнання того факту, що насильство в сім'ї і бездіяльність держави для протидії і боротьби з такими подіями підпадають під заборонну категорію звичайного міжнародного права, має на увазі, що внутрішнє законодавство та адміністративна практика повинні, відповідно, формуватися таким звичайним міжнародним правом.

3. Відповідна вага, яка надається м'яким інструментам

4. По-третє, я хотів би підкреслити, що більшість дотримувалося норм м'якого права. Хоча Суд не бажає покладатися виключно на них при встановленні порушення Конвенції, він готовий прийняти

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

до уваги м'які правові акти, які видаються досить показовими для досягнення консенсусу між державами-членами. Основний принцип тлумачення передбачає, що Конвенція тлумачиться у світлі сучасних умов, відповідно до яких знову досягнутий консенсус вплине на висновки Суду. Зростаючий консенсус часто відбивається на розвитку м'якого права. [10] Похвально, що на додаток до Стамбульської конвенції, яка не є обов'язковою для Росії як такої [11], більшість в Володін послалися на впливову роботу Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, Спеціального доповідача ООН з тортур і іншого жорстокого, нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження і Спеціального доповідача ООН з питання про насильство по відношенню до жінок з метою тлумачення Конвенції в світлі відповідних міжнародних норм м'якого права в галузі прав людини і, крім того, для повноти розуміння того, наскільки жінкам загрожують акти насильства в сім'ї в Росії. [12]

4. Статистика говорить голосніше

5. Нарешті, більшість звернуло пильну увагу на важливість контексту. [13] Використання статистичних даних сприяло цим міркуванням, допомагаючи визначити основну структурну проблему домашнього насильства в Росії. Отже, від держави очікується більш суворий рівень належної обачності, оскільки вивчення контексту неминуче передбачає ймовірність виникнення побутового насильства в російському суспільстві [14]. Незважаючи на відсутність загальноросійських статистичних даних про побутове насильство в Росії, більшість розглядало дані, зібрані про «злочини, вчинені в сім'ї і в родині». Незважаючи на відсутність загальноросійських статистичних даних про побутове насильство в Росії, більшість розглядало дані, зібрані про «злочини, вчинені в сім'ї і в родині» [15], які були складені на підставі офіційних поліцейських документів і висновків Спеціального доповідача з питання про насильство щодо жінок, в яких підкреслювалося серйозне заниження та недооцінка випадків побутового насильства і невігластва щодо цього явища [16]. Відсутність національної статистики по конкретній проблемі насильства в сім'ї саме по собі говорить про недостатню обізнаність про цю нагальну проблему. Крім того, це підкріплює заклопотаність Доповідачів ООН щодо приховування та заниження звітності, оскільки жінки стикаються із загальною атмосферою

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

волаючої відмови визнати свої страждання. Отже, статистичні дані корисні в двох аспектах: по-перше, існуючі статистичні дані забезпечують корисний контекст, який допомагає застосовувати підхід, що враховує гендерні аспекти, до даної проблеми; і, по-друге, відсутність конкретної статистики додатково підкреслює відсутність стурбованості, яку держава-відповідач звернуло на проблему насильства в сім'ї.

В. Недоліки в рішенні більшості

1. Домашнє насильство - це катування

6. Незважаючи на позитивні аспекти, згадані вище, вкрай важливо виділити три сфери, в яких моя думка розходиться з думкою більшості. Безсумнівно, що психологічна і фізична біль, перенесена заявником, підпадає під категорію поводження за Статтею 3. Однак стаття 3 відрізняється граничними рівнями серйозності, а також наміром і метою, що стоять за особою, яка вчинила злочин, і перешкоджає діям або бездіяльності держави щодо останнього. У справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» Суд відрізнив тортури від нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження, встановивши, що тортури складаються з «навмисного нелюдського поводження, що викликає дуже серйозні і жорстокі страждання» [17].

7. На мій погляд, випробування заявника, викладені в цьому рішенні, відповідають всім критеріям для визначення його як тортури. Більшість посилається на почуття страху, тривоги і безпорадності, а також на те, що вони піддаються контролюючій і примусовій поведінці, яка викликає застосування статті 3 [18]. Це резюме є ручним виразом того, що зазнав заявник. Вона зазнала численних і постійних випадків екстремального насильства в сім'ї, в тому числі удару в живіт, що фактично призвело до медичного висновку про те, що вона повинна зробити аборт своєї ненародженої дитини. Крім того, психологічно насміхалися над публікацією її приватних фотографій, виявленням того, що, як передбачалося, було GPS-трекером всередині її гаманця, погрозами вбити її - що С. намагався довести, пошкодивши її машину, - і викраденням з її місця проживання.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

8. Відповідно до зауважень загального порядку № 2 Комітету ООН проти тортур, систематичне бездіяльність, згода або згода на заподіяння приватною особою шкоди викликає стурбованість відповідно до Конвенції проти катувань, Конвенцією, яка має статус *jus cogens* і вважається відстоює принципами звичаєвого міжнародного права. закон. [19] Мало того, що більшість посилалося на заклопотаність Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок щодо насильства по відношенню до жінок, особливо в сфері домашнього господарства, воно також включало заключне зауваження

9. У цій справі заявникові загрожує мстивий позов від С., який навмисно намагається покарати її за те, що він покинув його. Побоюючись його репресивних дій, вона покинула своє рідне місто, щоб переселитися в столицю. В даний час вона живе під новою ідентичністю, яка демонструє серйозність загроз, з якими вона зіткнулася. Вона не може просто відновити свою стару життя. У світлі накопичення жорстоких і нелюдських обставин, очевидно, існує невідповідність між звітами про гендерну насильство в Росії, фактичними обставинами цієї справи, які надають матеріальну форму зі статистичними даними, і тим фактом, що Суд не бажає займати тверду позицію у визначенні відповідного назви для того, що потерпіла зазнала. Різниця між тортурами і нелюдським поведінням має вирішальне значення в контексті насильства в сім'ї. Якщо державі загрожує засудження за те, що його жінки піддаються тортурам, позитивний обов'язок захищати ще більш суворе. Крім того, штат буде дотримуватися більш високих стандартів, коли мова заходить про відшкодування шкоди і відповідних компенсацій жертві. Саме з цієї причини я також не зміг підписатися на суму компенсації, яка присуджується заявнику в цій справі.

10. З огляду на всі обставини справи, які свідчать про накопичення обтяжуючих факторів шкідливої мужності, що ведуть до серйозного посягання на гідність заявника та його фізичну і психологічну недоторканність, а також цілеспрямованої поведінки злочинця, мені цікаво що ще потрібно для встановлення факту катувань відповідно до статті 3 . [23] Після того, як катування виявлена, її не потрібно порівнювати з ще гіршими випадками катувань, які, безсумнівно, існують. В даному випадку елементи катувань були чітко виконані. Будь-яке

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

применшення страждання суперечить наміру Суду засудити всі форми насильства в сім'ї та вимагати від активної держави, яке виконує своє позитивне зобов'язання, діяти таким чином, щоб протидіяти що зберігається гендерній нерівності.

2. Тест Османа не працює у випадках домашнього насильства

11. Держава несе позитивний обов'язок щодо запобігання та захисту, масштаб якої важко визначити до обставин реальної справи. Осман проти Сполученого Королівства [24] служить критерієм, за допомогою якого вимірюється позитивний обов'язок держави захищати. В ході перевірки з'ясовується, чи знали або повинні були знати влади в той час про існування реального і безпосереднього ризику для життя певної особи або окремих осіб в результаті злочинних дій третьої сторони і не брали вони заходів в розмах їх повноважень, які, якщо судити розумно, можна було очікувати від них. Осман стурбований нездатністю захистити права на життя Алі і Ахмета Османа, але з тих пір цей критерій змінився і застосовується до інших областей позитивного зобов'язання держави, включаючи випадки насильства в сім'ї [25].

12. Проте, тест Османа не може досягти своєї мети, якщо прийняти слово в слово. «Реальний і безпосередній ризик» в контексті побутового насильства означає, що ризик, а саме той, хто б'є, вже знаходиться в безпосередній близькості від жертви і готовий завдати перший удар. Якщо тест буде застосований таким чином, виникають дві проблеми. По-перше, будь-які захисні заходи, запропоновані державою, будуть занадто запізними, а по-друге, у держави буде законне виправдання для того, щоб не діяти своєчасно, оскільки неправдоподібно припускати, що жертва буде постійно супроводжуватися державним агентом, який може стрибати, щоб допомогти. Отже, «безпосередність» тесту Османа не дуже добре справляється з побутовим насильством. Я волів би запропонувати, як я вже робив раніше в справі Валіулєне проти Литви, що стандарт, за яким держава несе відповідальність, полягає в тому, чи знає держава або має знати, що частина його населення, наприклад жінки, піддається повторному насильству і не може запобігти заподіяння шкоди членам цієї групи людей, коли вони стикаються з справжнім (але ще не неминучим) ризиком. [26] Як наслідок, стандарт належної обачності, за яким

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

оцінюється дія або бездіяльність держави, охоплює більш широкий проміжок часу, починаючи з моменту, коли існує ризик насильства в сім'ї, але ще не неминучий. Дивно, що більшість прийняла підхід CEDAW про те, що насильство за ознакою статі не повинно представляти «негайної» загрози в пункті 77 цього рішення, але продовжує застосовувати початковий критерій Османа в пунктах 56 і 98. Цей провал прийняття послідовного підходу створює ризик того, що жертви насильства в сім'ї не будуть захищені, оскільки позитивне зобов'язання влади діяти буде запущено занадто пізно.

3. Необхідність чітких приписів статті 46

13. Моє останнє критичне зауваження щодо підходу більшості стосується упущеної можливості накласти судові заборони відповідно до статті 46 при ухваленні рішення, як це вже неодноразово робив Суд [27]. В цьому відношенні необхідно розширити кілька моментів. По-перше, побутове насильство має бути чітко позначено як самостійний кримінальний злочин в національному законодавстві [28]. У 2017 році Верховний комісар Росії з прав людини повідомив про постійна відсутність конкретного законодавства про злочини в сім'ї [29]. Аналогічна стурбованість відсутністю чіткого законодавства, що забороняє насильство в сім'ї, була підтверджена Спеціальним доповідачем з питань про насильство щодо жінок, його причини та наслідки ще в 2004 році [30]. У *О.Г. проти Російської Федерації* [31], Комітет CEDAW прийшов до висновку, що Росії слід відновити положення про те, що побутове насильство підлягає кримінальному переслідуванню, і виявив, що невиконання цієї умови створило ситуацію, в якій жертва не могла вимагати справедливості і не мала доступу ефективні засоби захисту та захисту. [32] Відсутність насильства в сім'ї як кримінально-правового злочину було відзначено як відмінна риса, яка відрізняла Росію від інших держав-членів Ради Європи, таких як Туреччина, Італія і Молдова, де законодавство про насильство в сім'ї існувало, але не завжди було ефективним у захисті жінок. [33] Якщо Росія представить насильство в сім'ї як самостійне правопорушення, це буде мати велике значення для вирішення проблеми тяжкого становища жінок, який в даний час ігнорується в положеннях кримінального права [34]. Іншими словами, визначення побутового насильства як автономного кримінального злочину, що полягає в здійсненні

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

фізичної, сексуальної чи психологічної шкоди або домагання або її загроза або замах в особистому або суспільному житті з боку інтимного партнера, колишнього партнера, член домогосподарства або колишнього член домогосподарства не дублює інші існуючі правові положення і мають самостійну юридичну цінність.

14. По-друге, закон повинен прирівнювати покарання за побутове насильство до покарання за найсерйозніші форми нападу при обтяжуючих обставинах. Існує безліч інформації про форми і наслідки побутового насильства, що призводить до ряду негативних наслідків для жертв [35]. Надзвичайно важливо визнати серйозність вчинення правопорушення, пов'язаного з насильством в сім'ї, шляхом прийняття суворих законів, які відповідним чином карають виконавців правопорушення. Класифікація побутового насильства в якості незначного або адміністративного правопорушення не виправдовує серйозної шкоди, заподіяної жінкам, які піддаються побутовому насильству.

15. По-третє, закон повинен відображати «суспільний інтерес» в переслідуванні за насильство в сім'ї, навіть в тих випадках, коли жінки вирішують не подавати скаргу або згодом відкликали скаргу [36]. Дихотомія між державним і приватним у справі про домашнє насильство має бути вирішена і вирішена шляхом прийняття конкретних законодавчих законопроектів у сфері кримінального права, з тим щоб відобразити той факт, що домашнє насильство є не просто «приватною справою» серед членів сім'ї. Постійне заниження відомостей про випадки побутового насильства в Росії є ознакою помилкового уявлення про те, що насильство в сім'ї є приватною справою. [37] CEDAW вже давно підкреслює, що держави можуть також нести відповідальність за приватні дії, якщо вони не діють з належною обачністю для запобігання порушень прав або для розслідування і покарання за акти насильства, і що вони також несуть відповідальність за надання компенсації [38]. Кримінальний закон має затверджувати роль органів державної влади в запобіганні, розслідуванні та покаранні за вчинення будь-якого випадку насильства в сім'ї [39].

16. По-четверте, закон повинен передбачати механізм термінового реагування у зв'язку з розслідуванням і судовим

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

переслідуванням випадків побутового насильства [40]. У світлі гострої небезпеки, в якій можуть виявитися багато жінок, недостатньо мати повільні механізми розслідування і судового переслідування. Це вже підкреслювалося Економічною і соціальною радою ООН в його резолюції 1984/14 про насильство в сім'ї [41] і в резолюції 40/36 Генеральної Асамблеї ООН, в якій міститься наполегливий заклик до держав-членів запобігати насильству в сім'ї за допомогою невідкладних дій, які включають належну допомогу жертвам. [42] У справі *Oruz v. Turkey* вимога оперативності та розумної експедиції вже було визначено як частина ефективного розслідування. [43] В П.М. проти Болгарії, Суд піддав критиці той факт, що термінові слідчі заходи, такі як призначення групи експертів у справі про зґвалтування і опитування потерпілого, зайняли надто багато часу, щоб вважатися ефективними слідчими заходами [44]. CEDAW також засудив недоцільні заходи реагування, які піддають жінок більшому ризику домашнього насильства [45]. Одним із способів реалізації невідкладних заходів є можливість видачі надзвичайних заборонювальних наказів. Рада Європи визначила постанови про заборону на випадок надзвичайних ситуацій в якості відповідного засобу захисту жінок «в ситуаціях безпосередньої небезпеки», навіть якщо злочини ще не було вчинено [46]. Це підводить нас до п'ятої вимоги, яку необхідно запровадити в російське кримінальне законодавство, а саме до можливості попереднього ув'язнення.

17. По-п'яте, закон повинен передбачати покарання, яке передбачає превентивне затримання особи, яка вчинила злочин, в разі необхідності [47]. Це особливо важливо, враховуючи висновки більшості про те, що чинна законодавча база недостатньо захищає від численних форм насильства і дискримінації по відношенню до жінок, таких як домагання, переслідування, примушування до певної поведінки і психологічне або економічне насилля [48]. Отже, в законодавстві повинні бути викладені випадки, коли національні суди можуть розглядати питання про превентивне затримання, який повинен включати, але не обмежуватися ними, випадки, коли існує ризик ескалації фізичного насильства або інших форм зловживань, убивчих ідей, погроз або спроби переслідування, одержимості, спроби жертви розірвати відносини і т. д.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

І нарешті, закон повинен передбачати адекватну основу для підготовки суддів, прокурорів та співробітників правоохоронних органів, з тим щоб вони могли належним чином здійснювати законодавчі заходи по боротьбі з побутовим насильством. Зміна менталітету необхідно для викорінення проблемної бездіяльності з боку судових і прокурорських органів та співробітників поліції щодо випадків побутового насильства. Цього можна досягти за допомогою навчання з підвищення обізнаності, в рамках якого насильство в сім'ї розглядається як порушення прав людини, яке тягне за собою відповідальність за захист, розслідування та судове переслідування винних. Ця підготовка органів державної влади повинна йти рука об руку з підвищенням обізнаності громадськості про внутрішньодержавні законодавчі змін і наслідки для потенційних правопорушників та їх жертв. Навчання соціальних працівників, вчителів та медичних працівників розпізнаванню і боротьбі з побутовим насильством також було підтверджено в якості важливого елемента профілактики [49].

19. Підкреслення обов'язкової сили, відповідно до якої Росія зобов'язана діяти для виправлення свого порушення, є вирішальним заключним кроком для створення імпульсу, який може бути використаний парламентаріями в державі-відповідачеві, а також Комітетом міністрів у вимозі дотримання остаточного варіанту судження. Справу не «закінчено», як тільки воно було вирішено Страсбурзьким судом. Швидше, рішення Суду має діяти як каталізатор, приводячи в дію ряд змін, які будуть компенсувати досвід заявника в порушеннях прав людини, і, якщо вони носять системний характер, як у цій справі, зміна політики, яка забезпечить зрушення в дотриманні прав людини урядом-відповідачем. Щоб здійснити ці зміни, необхідні значні зусилля. Контексти, в яких діє системно гендерна нерівність, болісно важко розкрити і змінити. Тому особливо важливо виділити всі відповідні аспекти Конвенції, які можуть бути корисні для ініціювання змін, включаючи судові заборони згідно зі статтею 46.

20. Підводячи підсумок, слід зазначити, що такі конкретні матеріально-правові та процесуально-правові реформи повинні виходити з виконання цього рішення:

(1) Закон повинен визначати насильство в сім'ї як самостійний кримінальний злочин.

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

(2) Закон повинен прирівнювати покарання за кримінальний злочин щодо насильства в сім'ї до покарання за тяжкі злочини з обтяжуючими обставинами.

(3) Закон повинен передбачати публічне переслідування за насильство в сім'ї і відображати «суспільний інтерес» в переслідуванні за насильство в сім'ї навіть в тих випадках, коли жертва не подає скаргу або згодом відкликає скаргу.

(4) Закон повинен встановити невідкладний характер кримінального провадження з розслідування побутового насильства і передбачити механізм термінового реагування у зв'язку з розслідуванням і судовим переслідуванням випадків побутового насильства.

(5) Закон повинен передбачати превентивне затримання особи, яка вчинила злочин, якщо це необхідно.

(6) Закон повинен вказувати на необхідність належної підготовки судових і прокурорських органів і поліції, з тим щоб забезпечити ефективне здійснення новаторських законодавчих заходів, описаних вище, і визнання гендерної рівності.

Висновок

21. З вищезазначеними застереженнями я згоден з думкою більшості. Я вітаю рішучі кроки, які були зроблені для визнання насильства в сім'ї в якості самостійного порушення прав людини, здатного привести до застосування статті 3 Конвенції. Я особливо задоволений тим, що важливість тлумачення і застосування з урахуванням гендерних факторів була підкреслена. Настав час послідовно застосовувати цей підхід, що враховує гендерні аспекти, який спрямований на викорінення гендерної нерівності, а разом з ним і такого, що принижує гідність випадків насильства в сім'ї.

Співпадаюча думка судді Дєдова

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

Я згоден з окремою думкою судді Пінту де Альбукерке щодо його аналізу зобов'язань держави, що впливають зі статті 3 Конвенції. Однак я проголосував з більшістю з питання справедливого задоволення.

Окрема думка судді Сергідеса

1. Я повністю згоден з окремою думкою судді Пінту де Альбукерке. Однак я хотів би підкреслити важливість принципу ефективності в контексті статті 3 Конвенції.

А. Різниця між «тортурами», «нелюдським поводженням» і «таким, що принижує гідність, поводженням» в статті 3 Конвенції

2. Право відповідно до статті 3 Конвенції не піддаватися тортурам або нелюдському поводженню або такому, що принижує гідність, поводженню розрізняє порушення, на які наражається жертва, в залежності від їх інтенсивності. Це єдине положення Конвенції, яке встановлює класифікацію в залежності від ступеня порушення. З тексту, а також об'єкта і мети статті 3 ясно, що її складання в його нинішньому вигляді може бути тільки умисним.

В. Розмежування статті 3 в світлі принципу ефективності

3. На мою скромну думку, це підірвало б рівень захисту права відповідно до статті 3 і потерпілого, а також його або її людську гідність, якби Суд помилково класифікував порушення як «нелюдське поводження» замість «тортури». Така неправильна класифікація, яка не відповідає реальній інтенсивності порушення, буде суперечити тексту, а також об'єкту і меті статті 3. Різниця в статті 3 між трьома видами порушень в залежності від їх інтенсивності ґрунтується на принцип ефективності, який вимагає, в зв'язку з цим, щоб забезпечити повністю ефективний захист права відповідно до статті 3, Суд повинен правильно оцінити ступінь порушення і відповідно позитивний обов'язок держави-відповідача щодо такого порушення, беручи до уваги врахувати значення, поріг і відмінності між трьома окремими видами порушень.

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

4. Підтримка пропонованої точки зору, а саме того, що вимога принципу ефективності полягає в тому, що порушення, які підпадають під дію статті 3, повинні оцінюватися правильно, відповідно до їх інтенсивності, можуть бути виведені з того, що Суд сказав в справі Селмуні проти Франції [ВП], 25803/94, § 101, ECHR 1999 V:

«Суд раніше розглядав справи, в яких він прийшов до висновку про те, що мало місце ставлення, яке можна охарактеризувати тільки як тортури ... Однак, беручи до уваги той факт, що Конвенція є «живим документом, який повинен тлумачитися в світлі умов сьогодення»... Суд вважає, що деякі діяння, які в минулому були класифіковані як «нелюдське і таке, що принижує гідність поводження» на відміну від «тортур», в майбутньому можуть класифікуватися інакше. Він вважає, що все більш високий стандарт, необхідний в області захисту прав людини і основних свобод, відповідно й неминуче, вимагає більшої твердості в оцінці порушень фундаментальних цінностей демократичних суспільств».

Вищенаведене твердження відноситься до даного питання і має важливе значення в двох відносинах: воно не тільки пов'язує оцінку того, що є «тортурами», із захистом прав людини, тобто принципом ефективності (хоча і в непрямій формулюванні), але і це також робить останнім завдяки доктрині живого інструменту здатним в даний час вимагати більшої твердості в оцінці «тортур». Це так потрібно, як зазначається в заяві, через «все більш високі стандарти, які необхідні для захисту прав людини і основних свобод». Таке формулювання, а також визнання Судом в цьому випадку «певних дій, які були класифіковані в минулому як «нелюдське і таке, що принижує гідність поводження» на відміну від «тортур» може бути розцінено інакше в майбутньому», і його висновок у цій справі в щодо встановлення порушення, рівного тортурам (див. пункт 105 цього рішення), показує, що Суд зробив розширене і прогресивне тлумачення статті 3, як того вимагає преамбула Конвенції, а саме «на підтримку і подальшу реалізацію прав людини і основних свобод».

С. Висновок Суду в світлі принципу ефективності

5. На жаль, висновок Європейського Суду про те, що держава-відповідач виконала свій обов'язок з розслідування «жорстокого поводження», якого зазнав заявник (див. пункт 101 рішення),

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

замість того, щоб дійти до висновку, що держава фактично не здійснила розслідування «тортур» засноване на помилковій оцінці фактів і неправильній класифікації виду порушення, понесеного заявником (див. окрему думку судді Пінту де Альбукерке). Отже, Суд не надав заявнику ефективного захисту встановленого статтею 3.

6. Ця помилкова оцінка призвела до зменшення суми сатисфакції в якості компенсації моральної шкоди. Як і суддя Пінту де Альбукерке, я хотів би запропонувати більш високу сатисфакцію в цій справі. Відповідно до принципу ефективності та встановленої прецедентної практики Суду тлумачення і застосування положень Конвенції має бути практичним і ефективним, а не теоретичним і ілюзорним.

ПОСИЛАННЯ

[1] Див. пункти 40-45 цього рішення.

[2] Див. пункт 111 цього рішення. Це повторює мою неспівпадаючу думку у справі Valiulienė проти Литви, №. 33234/07, 26 червня 2013 року, в якій я стверджував, що гендерно-чутливе тлумачення та застосування, що визнає гендерні приписи, які визначають сприйняття, взаємозв'язки та взаємодію між чоловіками та жінками в межах суспільства, необхідні для того, щоб визначити фактичні обмеження, яких зазнають жінки. Отже, гендерно-чутлива інтерпретація та застосування можуть визнати та виділити контекст, в якому жінки живуть у певному суспільстві, визнати непропорційний вплив насильства на жінок та визначити потенційно виснажливі обставини, що сприяють випадкам домашнього насильства.

[3] Тягар зміщується, оскільки загальне розуміння домашнього насильства та відповідна статистика свідчать про те, що стійке вразливе становище жінки під час зазнання гендерного насильства в домашніх умовах посилюється бездіяльністю держави. Мовчазна згода держави та нездатність чи небажання діяти продовжує страждання жінок та відстоює їх нерівне суспільне становище. Отже, перед державою стоїть зобов'язання не тільки поважати, але й захищати за допомогою ефективних

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

законодавчих та оперативних заходів, які включають швидкі дії державних агентів при втручанні у випадки насильства в сім'ї.

[4] Див. пункт 111 цього рішення.

[5] Більшість також зазначила, що Рада Європи була зосереджена на роботі над досягненням гендерної рівності, що виграє з точки зору гендерної відповідальності, що враховує контекст, в якому опиняються члени суспільства. Ці зусилля додатково знайшли своє відображення в Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами («Стамбульська конвенція»), яка вказала на підвищений ризик жінок та дівчат до гендерного насильства та відповідно до статті 6 запропонувала здійснення гендерно чутливої політики під час реалізації Стамбульської конвенції Цілком природно, що таке гендерно-чутливе тлумачення однаково використовується в контексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод ("Конвенція"), яка, як і в цьому випадку, розглядає насильство в сім'ї як потенційне порушення статті 3. Поняття, особливо вразливих категорій осіб щодо домашнього насильства раніше виховувались у справі *Hajduova проти Словаччини*, вип. 2660/03, 30 листопада 2010 року, коли Європейський суд з прав людини («Суд») визнав, що держава-відповідач недостатньо виконала своє позитивне зобов'язання щодо захисту заявника.

[6] Див. пункти 62, 64, 84, 117 та 128 цього рішення.

[7] Див. пункт 110 цього рішення. Це настільки ж було підкреслено і в моїй думці, що згадується у справі *Valiulienė v. Lithuania*, в якій я згадую про широкий і тривалий консенсус щодо позитивного зобов'язання держави, спричиненого появою насильства щодо жінок (Див. цит. *Valiulienė* проти Литви вище, на сторінці 28).

[8] Див Стамбульську конвенцію, стаття 3 (b).

[9] Див. пункт 74 цього рішення.

[10] У справі *Демір та Байкара проти Туреччини* [ВП], вип. 34503/97, §§ 146-154, 12 серпня 2008 року, Суд посилався на

ВОЛОДІНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

декілька інструментів закону, які підкреслювали важливість права на колективні угоди. Раніше у справі *Marckx проти Бельгії* (пленарне засідання) немає. 6833/74, пункти 41 та 58, 13 червня 1979 року, Суд вже спирався на зростаючу консенсус ("чіткий показник спільної точки зору в цій галузі серед сучасних суспільств") щодо необхідності поводження з дітьми, народженими поза шлюбом, на рівних засадах з тими, хто народився у шлюбі, та загальній потребі в соціальному захисті незаміжніх матерів та їхніх дітей, висновок, який базувався на міжнародних документах, не обов'язкових для держави-відповідача.

[11] Незважаючи на те, що він не є обов'язковим для Росії, Суд не утримується від цитування Стамбульської конвенції (див. пункт 60 цього рішення). Зростання консенсусу можна відзначити у кількості держав-членів Ради Європи, які ратифікували цю Конвенцію - на сьогоднішній день 34 країни-члени. Крім того, Європейський Союз висловив свою прихильність до боротьби з гендерним насильством, виділивши його як один із своїх пріоритетів стратегічного залучення ЄС до гендерної рівності на 2016-2019 роки.

[12] Див. пункт 88 цього рішення.

[13] Див. пункти 112, 113 та 117-124 цього рішення.

[14] Для більш детальної дискусії щодо суворості тесту належної ретельності дивіться мою окрему думку у справі *Valiulienė проти Литви*, в якій я посилаюсь на справу *Hajduova*, яка вимагає посилення ступеня пильності щодо особливо вразливих жертв домашнє насилля. Див. *Valiulienė проти Литви*, цит. вище, стор. 30.

[15] Див. пункт 119 цього рішення.

[15] Див. пункт 119 цього рішення.

[16] Див. пункт 122 цього рішення.

[17] *Ірландія проти Сполученого Королівства* (пленарне засідання), вип. 5310/71, § 167, 13 грудня 1977 року.

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

[18] Див. пункт 75 цього рішення.

[19] Комітет ООН проти тортур (CAT), Загальний коментар № 2: Реалізація статті 2 державами-учасницями, 24 січня 2008 р., CAT / C / GC / 2, о 1.

[20] Див. пункт 63 цього рішення, посилаючись на CAT / C / RUS / CO / 5, прийнятий Комітетом ООН проти тортур 22 листопада 2012 року.

[21] Доповідь Спеціального доповідача про катування та інші жорстокі, нелюдські або принизливі до гідності поводження або покарання, Тридцять перша сесія Ради з прав людини А / HRC / 31/57 (2016), о 9.

[22] Там само, у 8.

[23] Для дискусій, що провокують думки про домашнє насильство та його зв'язок із тортурами, читайте Ізабель Маркус, «Переосмислення насильства в сім'ї як катування чи тероризм», Збірник статей № 67, Юридичний факультет, Ніш, 2014.

[24] Див. *Осман проти Сполученого Королівства*, вип. 23452/94, § 116, 28 жовтня 1998 року.

[25] Див., Наприклад, *Опуз проти Туреччини*, вип. 33401/02, § 130, 9 червня 2009 року та *Гайдуова проти Словаччини*, вип. 2660/03, § 50, 30 листопада 2010 року.

[26] Див. *Валіуліне проти Литви*, цит. вище, на стор. 30.

[27] Дивіться мою окрему думку у справі *Морейра Феррейра проти Португалії (№ 2)* [ВП], вип. 19867/12, 11 липня 2017 року.

[28] Див. пункти 80, 81 та 131 цього рішення.

[29] Див. пункт 45 цього рішення.

[30] Див. пункт 61 цього рішення.

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

[31] CEDAW, повідомлення № 91/2015, 6 листопада 2017 року.

[32] Там само, § 7.8, § 9 (б). Див. Також Комітет CEDAW, Заключні зауваження щодо восьмого періодичного звіту Російської Федерації, Док. ООН § 22 CEDAW / С / RUS / CO / 8 та Комітет проти тортур, Заклучні зауваження щодо п'ятого періодичного звіту Російської Федерації, док. CAT / С / RUS / CO / 5, § 14.

[33] Див. пункт 128 цього рішення з посиланням на цитований вище пункт *Ориз проти Туреччини*, § 200; *Еремія проти Республіки Молдова*, вип. 3564/11, §§ 89-90, 28 травня 2013 року; та *Талпис проти Італії*, ні. 41237/14, § 147, 2 березня 2017 року.

[34] Див. також Стамбульську конвенцію, статті 4 та 62, де ще раз наголошується на важливості ефективного законодавства щодо запобігання, протидії та переслідування всіх форм насильства над жінками.

[35] Всесвітня організація охорони здоров'я ООН (ВООЗ), Глобальний звіт про запобігання насильству 2014, стор. 8.

[36] Див. пункт 99 цього рішення.

[37] Див. пункти 120-121 цього рішення.

[38] Загальна рекомендація CEDAW № 19: Насильство над жінками, 1992 р., Пункт 9.

[39] Див. також Стамбульську конвенцію, стаття 55 та Загальну рекомендацію CEDAW № 28 щодо основних зобов'язань держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 16 грудня 2010 р., Пункт 34.

[40] Див. пункти 91 і 96 цього рішення.

[41] Постанова ЮНЕСКО 1984/14 про насильство в сім'ї.

[42] Див. Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН про домашнє насильство, 29 листопада 1985 року.

[43] *Опуз проти Туреччини*, цит. вище, §150.

ВОЛОДИНА ПРОТИ РОСІЇ

© Переклад Олександра Дроздова,
Вероніки Плотнікової та Олени Дроздової

[44] *П.М. проти Болгарії*, №. 49669/07, §§ 65-6, 24 січня 2012 року.

[45] CEDAW, А.Т. проти Угорщини, повідомлення № 2/2003, рекомендації II (с) та II (f) (2005).

[46] Див. Статтю 52 Стамбульської конвенції, а також розпорядження Ради Європи про надзвичайні ситуації щодо заборони у випадках домашнього насильства: стаття 52 Стамбульської конвенції - збірник документів про Конвенцію Ради Європи про запобігання та протидію насильству проти жінок та домашньому насильству, 28 (2017).

[47] Див. пункти 82 та 132 цього рішення. За наявності чітких та переконливих доказів того, що підсудний становить небезпеку для потерпілого, слід застосовувати попереднє запобіжне затримання відповідно до законодавства про кримінальне провадження.

[48] Див. пункт 128 цього рішення.

[49] Див.: Комісія з питань рівності статей у Європі, Аналітичне дослідження результатів 4-го раунду моніторингу виконання Рекомендації Res (2002) 5 щодо захисту жінок від насильства в державах-членах Ради Європи, 49 (2014 р.)).